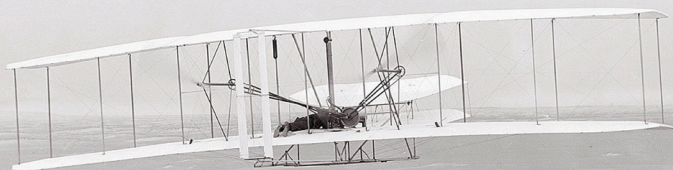

DAVID McCULLOUGH

NEW YORK
TIMES
BESTSELLER

BRATŘI WRIGHTOVÉ

 PRESS

Bratři Wrightové

Bratři Wrightové

David McCullough

Překlad: Petr Šťastný

Jazyková korektura: Tomáš Franta

Odpovědný redaktor: Tomáš Krejčířík

Technický redaktor: Radek Střecha

Tisk: EUROPRINT a.s.

Authorized translation from the English language edition The Wright Brothers.

Originally published by Simon & Schuster, Inc.

Copyright © 2015 by David McCullough

Translation © Petr Šťastný, 2015

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-264-0950-2

Vydalo nakladatelství CPress v Brně roku 2015 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 23 603.

© Albatros Media a. s., 2015. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS MEDIA a.s.

Bratři Wrightové

David McCullough

 P R E S S

Brno
2015

Obsah

PŘEDMLUVA 11

ČÁST PRVNÍ

KAPITOLA PRVNÍ

Počátky 15

KAPITOLA DRUHÁ

Sen se stává skutečností 41

KAPITOLA TŘETÍ

Tam, kde větry vanou 59

KAPITOLA ČTVRTÁ

Nezlomné odhodlání 84

ČÁST DRUHÁ

KAPITOLA PÁTÁ

17. prosince 1903 107

KAPITOLA ŠESTÁ

Na Huffmanově prérii 135

KAPITOLA SEDMÁ

Prvotřídní věcný důkaz 160

KAPITOLA OSMÁ
Triumf v Le Mans 188

ČÁST TŘETÍ
KAPITOLA DEVÁTÁ
Havárie 219

KAPITOLA DESÁTÁ
Nezapomenutelné chvíle 243

KAPITOLA JEDENÁCTÁ
Důvod k oslavám 269

DOSLOV 301

Rosalee

V bezvětří neplachtí žádný pták.

Wilbur Wright

Již od dávných dob člověk snil o tom, že se vznese vzhůru k nebi a poletí vstříc modravé obloze jako pták. Z dochovaných středověkých záznamů je známo, že v roce 875 se jeden španělský učenec pokryl při pokusu o let peřím. Jiní si postavili křídla své vlastní konstrukce, aby posléze seskočili – někdy se smrtelnými následky – z hřebenů střech v Konstantinopoli, Norimberku či Perugii. S teoretickými „papírovými“ schémata přicházeli také učení mniši a počínaje obdobím kolem roku 1490 začal do té doby nejvážněji pojaté studie předkládat i Leonardo da Vinci, jenž se dle vlastních slov cítil předurčen ke studiu létání a připojil i vzpomínku z dětství na draka, který slétl dolů na jeho kolébku.

Podle bratrů Wilbura a Orvilla Wrightových z Daytonu v Ohio stála na počátku hračka z Francie – malá helikoptéra, kterou jim domů přivezl jejich otec, biskup Milton Wright, vášnivý zastánce výchovné funkce hraček. Toto dílko Alphonse Pénauda, francouzského experimentátora z 19. století, nebylo ničím víc než jen hůlkou s dvojicí vrtulí doplněných spletenými gumičkami a pravděpodobně stálo padesát centů. „Podívejte se sem, chlapi,“ řekl biskup, schovávaje cosi v rukou. Když je potom otevřel, věc vyletěla ke stropu. Dali jí název „netopýr“.

Ida Palmerová, Orvillova první učitelka na obecné škole, později vzpomínala, jak chlapec v lavici kutil cosi z kousků dřeva. Když se ho otázala, co má za lubem, odpověděl, že vyrábí stroj, s kterým jednou poletí společně se svým bratrem.

ČÁST PRVNÍ

Počátky

*Pokud bych měl dát nějakému mladému muži radu,
jak by mohl v životě uspět, řekl bych mu, aby si
vybral dobrého otce a matku a začal žít v Ohiu.*

Wilbur Wright

I.

Na fotografii, působící stejně silným dojmem jako všechny ostatní, jež je zachycují pohromadě, sedí oba bratři bok po boku na schůdcích verandy vzadu za domem rodiny Wrightovy, stojícím v jedné z postranních uliček na západním konci města Daytonu ve státě Ohio. Psal se rok 1909, období vrcholu jejich slávy. Wilburovi bylo 42 let, Orvillovi 39. Wilbur, s podlouhlým obličejem a bez jakýchkoli emocí ve tváři, se dívá mimo, do strany, jako by se v duchu zaobíral jinými věcmi (což také dosti pravděpodobně v danou chvíli dělal). Je hubený až vyzáblý, s dlouhým nosem a bradou, hladce oholený a s pleší. Oblečený je do střízlivého tmavého obleku, na nohou má vyšší šněrovací boty – do značné míry ve stylu jejich otce-kazatele.

Orville upírá pohled přímo do objektivu fotoaparátu. Jednu nohu má nonšalantně přehozenou přes druhou. Je nepatrně podsaditější, vypadá o trochu mladší a má také o něco více vlasů než jeho bratr. Navíc se pyšní pečlivě zastřiženým knírem. Na sobě má znatelně lépe ušitý oblek světlejšího odstínu, švihácké kostkované ponožky a polobotky s prošívanou špičkou. Kostkované ponožky byly ve smyslu trefek a parády tou nejzazší hranicí, kam byli mužští příslušníci rodiny Wrightovy ochotni zajít. Prominentní jsou v rámci této fotografické pózy – zcela náležitým způsobem – také ruce.

Ty navýsost šikovné ruce, jež v době, kdy byl tento snímek pořízen, sehrály významnou roli v zázračné změně, kterou prodělal okolní svět.

Soudě podle výrazů v jejich tvářích neměli příliš velký smysl pro humor, pokud vůbec, což ovšem jen stěží odpovídá realitě. Ani jeden z nich prostě jen neměl rád fotografování. „Popravdě řečeno,“ napsal jeden z reportérů, „fotoaparát nemá příliš v oblibě ani jeden z bratrů...“ Zdaleka nejméně typickou skutečností je však na zmíněné póze to, že oba muži sedí a nedělají nic. Něčemu takovému totiž skoro nikdy nepodlehli.

Jak věděli ostatní obyvatelé Daytonu, oba byli až nápadně soběstační, pracovití a prakticky neodlučitelní. „Nerozlučně spjatí jako dvojčata,“ říkával jejich otec, navzájem pro sebe „nepostradatelní“.

Bydleli ve stejném domě, pracovali bok po boku šest dní v týdnu, jedli spolu, ukládali peníze na společný účet, a jak prohlásil Wilbur, dokonce i „společně přemýšleli“. Jejich oči měly tutéž šedomodrou barvu, třebaže ty Orvillovy byly méně výrazné a posazené blíže k sobě. Bezmála stejný byl i jejich rukopis – důsledně vzpřímený a čitelný, podobně jako v případě jejich otce – a jejich hlasy se sobě podobaly natolik, že osoba naslouchající z vedlejší místnosti měla potíže rozeznat, který z nich právě hovoří.

Orville byl vždy znatelně lépe oblečen, jenže byl to Wilbur, měřící se svými sto sedmdesáti osmi centimetry zhruba o tři centimetry více, o kom se říkávalo (spíše ve Francii než v Daytonu), že ho ženy pokládají za poněkud tajemného a celkem atraktivního.

Oba milovali hudbu. Wilbur hrál na harmoniku, Orville na mandolínu. V práci se jim někdy stávalo, že si spontánně začali v tutéž chvíli pohvizdovat nebo pobrukovat stejnou melodii. Oba byli pevně připoutáni k domovu a rádi vařili. Orvillovými specialitami byly sušenky a cukroví, Wilbur se pyšnil svou šťávou k masu a při Díkuvzdání či o Vánocích trval na tom, že bude dohlížet na nadívání krocana.

Oba bratři, podobně jako jejich otec a sestra Katharine, oplývali nesmírnou vitalitou a tvrdá každodenní práce s výjimkou neděle pro ně představovala jistý způsob života. Pokud se právě nevěnovali zaměstnání,

pracovali doma na nejrůznějších „vylepšeních“. Tvrdá dřina pro ně byla druhem přesvědčení a nejlépe a nejšťastněji se cítili tehdy, kdy spolu mohli pracovat na vlastních projektech u téhož po pás vysokého stolu, oděni do dlouhých zástěr, chránících jejich obleky a kravaty.

Celkem vzato spolu vycházeli dobře. Každý z nich si uvědomoval, čím v aktuálním podniku přispívá ten druhý, a oba byli dlouho a důvěrně obeznámeni se specifickou povahou svého protějšku. Vždy mezi nimi také fungovala tichá dohoda, že Wilbur, jenž byl o čtyři roky starší, je v rámci jejich partnerské spolupráce vedoucím členem – starším bratrem.

Ne že by všechno vždy probíhalo bez zádrhelů. Uměli být vůči sobě navýsost nároční a kritičtí a nesouhlasit spolu do té míry, že vykřikovali „cosi hrozného“. Někdy, po více než hodině vyplněné vášnivým sporem, zjistili, že mají stejně daleko ke shodě jako ve chvíli, kdy začali – s výjimkou toho, že oba mezitím změnili svůj názor a zaujali výchozí stanovisko toho druhého.

Jak se často říkává, ani jeden z nich nechtěl být ničím jiným než sebou samým, což je vlastnost, která se v Ohiu cenila dosti vysoko. Nejenže netoužili po světle ramp, oni dělali všechno pro to, aby se mu vyhnuli. A i s nástupem slávy zůstávali až pozoruhodně skromní.

Do jednovaječných dvojčat však měli v celé řadě ohledů daleko. Existovaly mezi nimi rozdíly – některé zcela zřetelné, jiné ne zas tak patrné. Zatímco Orville se pohyboval více méně obvyklým tempem, Wilbur byl „nesmírně činorodý“, při argumentaci živě gestikuloval rukama a vždy kráčel dlouhým, rychlým krokem. Wilbur byl od přirození vážnější, horlivější ve studiu a hloubavý. Jeho paměť uchovávala vše, co uviděl, uslyšel nebo přečetl, byla ohromující. „Já nemám vůbec žádnou paměť,“ přiznal se Orville upřímně, „on ale nikdy na nic nezapomene.“

Wilburova síla soustředění dosahovala takové úrovně, že na některé lidi působil poněkud zvláštním dojmem. Dokázal se odpoutat od všech kolem. „Nejsilnější pocit, který ve vás Wilbur Wright vyvolá,“ prohlásil jeden z bývalých spolužáků, „je dojem člověka, jenž žije z velké části

ve vlastním světě. “S každým novým ránem, ztracen ve svých myšlenkách, vyrážel ve spěchu ven ze dveří bez klobouku, jen aby se o pět minut později objevil znovu a vzal si ho s sebou.

Lidé byli také toho názoru, že Wilbur měl „neobvyklé vystupování“ a za téměř jakýchkoli okolností zůstával naprosto nevzrušený. „Nikdy se nenechal vynervovat,“ jak rád říkával jeho otec. Při veřejných projevech se stával výjimečným řečníkem a jako autor psal jasně a srozumitelně. To se v případě někoho, kdo tak často mlčel a vzbuzoval zdání, že se zdráhá hovořit na veřejnosti, zdálo poněkud mimo kontext. Když už se přeci jen zapojil do debaty, jeho poznámky byly konzistentně a jasně formulované, k věci a často hodné zapamatování. Ve své pracovní korespondenci, v nespočtu návrhů a zpráv, které sepsal, a o nic méně i v korespondenci soukromé užíval jazyk a slovní zásobu toho nejvyššího řádu – do značné míry díky zásadám, na nichž tak dlouho lpěl jeho otec.

„Zdá se, že Will má z psaní požitek, a proto přenechávám veškerou literární část naší práce jemu,“ vysvětloval Orville. Je však pravdou, že psaní nanejvýš těšilo i jeho samotného, vždyť jen v rámci rodinné korespondence, a zejména pak v dopisech Katharine, se mu oddával s vervou a humorem. Skutečnost, že v počáteční fázi společného podniku psal Wilbur téměř všechny dopisy týkající se jejich zájmů v první osobě, jako by pracoval výlučně sám, zřejmě Orvillovi ani v nejmenším nevadila.

Orville byl z dvojice bratrů tím jemněji založeným. Přestože doma působil výřečným a zábavným dojmem a často se uchýloval ke škádlení, mimo domov byl až příšerně stydlivý – tuto vlastnost zdědil po své zesnulé matce. Odmítal přijmout jakoukoli veřejnou úlohu a veškeré záležitosti daného druhu přenechával Wilburovi. Zároveň byl však také z obou bratrů tím veselejším, mnohem optimističtějším a přirozeně podnikavým a jeho pozoruhodná technická duchaplnost figurovala výrazným způsobem ve všech jejich projektech.

Tam, kde si Wilbur dělal jen málo starostí s tím, co si ostatní myslí nebo říkají, byl Orville nanejvýš citlivý vůči kritice či výsměchu jaké-

hokoli druhu. Navíc čas od času propadal i tomu, co v rodinném kruhu nazývali jeho „zvláštními chvilkami“ – okamžikům, kdy se v důsledku vyčerpání nebo pocitu nepřízně osudu dokázal změnit v netypicky náladového a popudlivého člověka.

Na veřejných shromážděních to byl vždy Wilbur, kdo přitahoval nejvíce pozornosti, a to i navzdory tomu, že toho příliš nenamluvil. Jeden z pozorovatelů napsal, že, „p. Orville Wright nemá žádnou vysloveně charakteristickou osobnost. Jinými slovy, váš zrak by na něm v zástupu lidí neutkvěl takovým způsobem, jakým by instinktivně spočinul na p. Wilburovi.“

Podobně jako jejich otec byli vždy oba dokonalými džentlmeny, přirozeně zdvořilými ke všem kolem sebe. Ani jeden z nich nepil tvrdý alkohol, nekouřil a nehrál hazardní hry a oba zůstávali, jak s potěšením říkával jejich otec, „nezávislými“ republikány. Byli svobodnými mládenci a podle všeho měli v úmyslu jimi zůstat i nadále. Orville prohlašoval, že je na Wilburovi, aby se oženil jako první, protože je starší. Wilbur se tvářil, že na manželku nemá zatím čas. Ostatním se zdál „vůči ženám ostýchavý“. Jak si vybavil jeden z jeho společníků: kdykoli se kolem objevily mladé ženy, Wilbur dokázal „být strašlivě nervózní“.

Tím, co však oba měli společného především, byl jednotný cíl a nezlomné odhodlání. Vydali se cestou svého „poslání“.

* * *

Žili stále se svým otcem, duchovním putujícím z místa na místo, který byl v rámci církevní práce často mimo domov, a sestrou Katharine. Ta byla o tři roky mladší než Orville, bystrá, pohledná, navýsost tvrdohlavá, jako jediná v rodině měla vystudovanou univerzitu a z trojice, která dosud žila v rodném domě, byla zdaleka nejspolečensnější. Po ukončení Oberlin College v Ohio v roce 1898 se vrátila do Daytonu, aby učila latinu na nové Steelově střední škole, kde, jak poznamenal Orville, nechala propadnout

celou řadu budoucích čelních představitelů města Daytonu. Na adresu těch, jež dle svého soudu považovala za „notoricky zlobivé“ hochy, pak sama prohlásila: „Jejich chytráctví jsem zařála tipec.“

Úhledná a udržovaná, se zlatě lemovaným cvikrem a tmavými vlasy staženými do drdolu, vypadala každým coulem jako učitelka. Měřila něco málo přes sto padesát centimetrů – „zakřslá odrůda“, jak se sama vyjádřila – a všichni, kdo ji znali, věděli, jaká síla se v ní skrývá. V domácnosti složené ze tří mužů a jedné ženy si stála více než dobře a v rodině jí náležela pozice nepřetržitě a zapálené debatérky. „Katharine nikdy nedá odpočinout svému mozku a jazyku, dokud se jí daří ulovit někoho, s kým si může povídat,“ poznamenal k tomu biskup Wright. Věkově stála nejblíže Orvillovi, k němuž měla už od mladých let obzvláště důvěrný vztah. Oba měli narozeniny ve stejný den, 19. srpna, oba se narodili v téměř domě.

Lidské poklesky a nedokonalosti dováděly Katharine k „rozhořčení“ ve větší míře než ostatní. Orvillovo procvičování hry na mandolínu ji dokázalo roznítit přímo impozantním způsobem. „Posedává kolem a brnká na tu věc tak, že skoro nedokážu zůstat v domě,“ stěžovala si svému otci. „Máš dobrou mysl i dobré srdce,“ říkával jí, přesto ale choval jisté obavy. „Zvláště pak toužím po tom, aby sis osvojila mírné ženské způsoby a ovládala svou vznětlivou povahu, neboť ta je zlým pánem.“

Jejich přátelé je znali jako Willa, Orva a Katie. Sami mezi sebou ale Wilburovi říkali Ullam, Orvillovi Bubbo nebo Bubs, Katharine pak byla Sterchens – jako varianta německého *Schwerchens*, což znamenalo „sestřička“. Dva bratři Reuchlin a Lorin, starší než trojice, která zůstávala doma, byli ženatí a měli vlastní rodiny. Reuchlin se přestěhoval na farmu v Kansasu. Účetní Lorin bydlel od domu číslo 7 na Hawthorn Street takřka za rohem, i se svou ženou Nettou a jejich čtyřmi dětmi Miltonem, Ivonettou, Leontinou a Horacem. Skutečnost, že Lorin s Reuchlinem neustále střídali práci a stěží uživili své rodiny, zřejmě Wilburovi s Orvillem posloužila jako další důvod, proč zůstat svobodní.

Jejich zesnulá matka Susan Koernerová Wrightová se narodila ve Virginii jako dcera německého výrobce povozů a na západ ji přivezli ještě jako dítě. Její potomci ji popisovali jako dosti inteligentní, milující a navýsost ostýchavou osobu. Vyprávělo se, že když se jí po svatbě při její první návštěvě obchodu s potravinářským zbožím zeptali, komu má být doručeno zakoupené zboží, zapomněla vlastní jméno. Byla však také veselá, bystrá a pro svou rodinu představovala „hotového génia“. Uměla totiž vyrobit cokoli, zejména hračky, ba dokonce i sánky, „tak, jako by byly koupené“.

Byla to žena s výjimečným porozuměním [napsala Katharine]. Ve Willovi a Orvovi rozpoznala něco neobvyklého, třebaže milovala nás všechny. Nikdy nezničila byť jen jedinou věc, kterou se hoši pokoušeli vyrobit. I tu sebemenší z nich, kterou jí nechali ležet v cestě, sebrala a položila ji do police v kuchyni.

Technické nadání obou „hochů“, jak všichni věděli, pocházelo přímo od jejich matky, v téže míře jako Orvillova ostýchavost. Její smrt na následky tuberkulózy v roce 1889 byla tou nejhorší ranou, jakou rodina kdy zažila.

Biskup Milton Wright byl oddaným otcem s hojnou zásobou pevných názorů a moudrých slov. Tento důstojný muž střední postavy s šedým plnovousem patriarchy, avšak bez kníru, si rád a s největší pečlivostí česával své řídké šedavé vlasy přes temeno lysé hlavy. Stejně jako ve Wilburově případě ani jeho charakteristický „vážný výraz“ nebyl nutně tím nejlepším vodítkem, jak odhadnout jeho momentální náladu nebo pohled na život.

Narodil se ve srubu v Indianě v roce 1828 a vyrostl s hraničářskými způsoby a hodnotami. Třebaže o matce Catharine toho není příliš známo, jeho otec Dan Wright, farmář a veterán války za nezávislost, byl v očích chlapce hrdinou. Podle Milotonova podání „měl důstojné vystupování a rozvážné způsoby. Byl zdráhavý v řeči, avšak velmi důkladný.“ Byl také

neoblomným abstinents, což na hranici představovalo jistou zvláštnost, a čestným cílevědomým člověkem. Všechny tyto vlastnosti mohly posloužit jako popis jak samotného Milтона, tak Wilbura s Orvillem.

Ve věku 19 let Milton vstoupil do Církve bratří spojených v Kristu (*Church of the United Brethren in Christ*), jedné z protestantských denominací. Své první kázání přednesl ve věku 22 let, ordinace dosáhl o dva roky později. Třebaže se mu podařilo absolvovat několik kurzů na akademii provozované zmíněnou církví, univerzitní vzdělání nikdy nezískal. Církev spojených bratří byla založena před občanskou válkou a v jistých věcech – mezi něž patřilo zrušení otroctví, práva žen a opozice vůči slobodnému zednářství s jeho tajnůstkářskými způsoby – zastávala neoblomné postoje. Milton Wright se proto pevně držel svého přesvědčení, čehož si byli všichni, kdo jej znali, dobře vědomi.

Díky povolání putujícího kazatele jezdil široko daleko, v koňském sedle i vlakem, a zemi zcestoval v takové míře jako téměř nikdo jiný v jeho generaci. V roce 1857 se plavil z New Yorku do Panamy a na cestě do Oregonu, kde dva roky vyučoval na církevní škole, přešel po železnici přes Panamskou šíji.

Se Susan se vzali v roce 1859 ve Fayetteuském okrese v Indianě nedaleko hranice s Ohiem a usadili se na farmě v indianském Fairmontu, kde se narodili jejich nejstarší dva synové. V roce 1867 se přestěhovali do domu s trámovou konstrukcí a pěti místnostmi v Millvale. Právě tam Susan 16. dubna přivedla na svět Wilbura. (Jmenovci Wilbura s Orvillem se stali duchovní Wilbur Fiske a Orville Dewey, k nimž jejich otec choval značný obdiv.)

O rok později se rodina přesunula do Hartsville a v následujícím roce (1869) do Daytonu, kde Wrightovi koupili tehdy nově postavený dům na Hawthorn Street. Reverend Milton Wright byl totiž jmenován redaktorem celonárodního týdeníku Církve spojených bratří *Duchovní dalekohled* (*The Religious Telescope*), vydávaného v Daytonu, což znamenalo výrazný nárůst jeho ročního příjmu z 900 na 1 500 dolarů.

V roce 1877, poté, co byl Milton zvolen biskupem a jeho povinnosti v rámci církve se ještě o něco rozšířily, se spolu se Susan rozhodli dům pronajmout a odstěhovat se i s rodinou do Cedar Rapids v Iowě. Milton měl teď na starosti celý Západomississippský okrsek své církve a pomáhal s organizací kongresů a shromáždění, které zároveň navštěvoval, a to od Mississippi až po Skalisté hory. Během roku tak najezdil celé tisíce kilometrů. Za další čtyři léta se rodina znovu přestěhovala – tentokrát do Richmondu v Indianě, kde desetiletý Orville začal vyrábět papírové draky pro zábavu i na prodej a Wilbur zahájil studium na střední škole. Do Daytonu se rodině podařilo vrátit natrvalo až v roce 1884.

S počtem obyvatel dosahujícím téměř 40 000 se Dayton stal pátým největším městem v Ohiu a neustále se rozrůstal. Měl novou nemocnici, novou soudní budovu a se zbytkem země držel krok i ve smyslu používání elektrického pouličního osvětlení. Budova nové veřejné knihovny v módním novorománském slohu byla právě ve výstavbě. Během několika dalších let se objevila i nová střední škola – pětipodlažní cihlová stavba s věžičkami, která by byla chloubou každého univerzitního kampusu. Jak se v Daytonu říkalo, tyto budovy hlásaly „oddanost čemusi jdoucím mimo pouhou materialistickou okázalost“.

Dayton ležel v rozlehlé zvlněné aluviální rovině na východním břehu širokého ohybu řeky Miami v jihozápadním Ohiu, ve vzdálenosti osmdesáti kilometrů na sever od Cincinnati, a na konci osmnáctého století jej osídlili veteráni z války za nezávislost. Jméno dostal po Jonathanu Daytonovi, jednom z původních investorů jeho výstavby, veteránovi, členovi Kongresu z New Jersey a signatáři Ústavy Spojených států. Až do příchodu železnice se město rozvíjelo jen pomalu.

Jednou, v roce 1859, se trávník před starou budovou soudu, postavenou v novořeckém slohu, stal dějištěm proslovu Abrahama Lincolna. Jinak se toho v Daytonu ve smyslu historického významu neodehrálo příliš mnoho, avšak hovořilo se o něm jako o dobrém místě pro život, práci

i založení rodiny – stejně jako o celém zbytku Ohia. Nebylo snad v té době Ohio rodným státem už tří prezidentů?

A co Thomas Edison? William Dean Howells, další z vynikajících synů Daytonu a redaktor *Atlantického měsíčníku* (*Atlantic Monthly*), napsal, že lidé v Ohiu patří mezi ten druh idealistů, kteří mají „odvahu konat v souladu s vlastními sny“. Důraz spočíval právě na slově *odvaha*.

Díky této odvaze ze sebe dostali to nejlepší a v rámci jejich převážně přímočaré a praktické povahy je pro ně typické, že se někdy projeví jako zapálení nadšenci, ba dokonce horlivci.

O několik let později Wilbur při jednom ze svých proslavů poznamenal, že pokud by měl dát mladému muži radu, jak se má v životě prosadit, řekl by mu, „aby si vybral dobrého otce a matku a začal žít v Ohiu“.

Třebaže v roce 1884 bylo zřejmé, že město potřebuje nové vlakové nádraží a většina jeho ulic byla stále bez zpevněného povrchu, vyhlídky na budoucí prosperitu byly zářivější než kdykoli předtím. Došlo k založení Národní společnosti pro výrobu pokladen (*National Cash Register Company*), která prosperovala a vzkvétala. Zakrátko se měla stát největším výrobcem svého druhu na celém světě. Biskup Wright věděl, že mu život na cestách zabere nejméně polovinu roku i více, nikdy však nebylo pochyb o tom, že za svůj domov považuje právě Dayton.

* * *

Důležitou součástí rodinného vzdělání v oblasti zeměpisu, neřkuli předmětem neustále povzbuzujícím zvědavost jejich členů, byly biskupovy dlouhé dopisy psané na cestách, často pak během jízdy vlakem. Ať už však – rok za rokem – cestoval sebedál, láska, kterou pociťoval ke své zemi, i obdiv vůči její nádheře a vznešenosti zůstávaly více než zřejmé. Minneapolis a St. Paul pro něj byla „úžasně rostoucí města v nádherném

obilnářském kraji“. Těm, kteří na něj čekali doma, podal zprávu i o tom, že svahy za horami na západ od Missouly byly tak prudké, že bylo zapotřebí tří lokomotiv: dvou vpředu, jedné vzadu. Jeho svět – a v důsledku toho i jejich vlastní – nabíral na rozlehlosti. „Včera jsem dorazil na místo. Vyjel jsem v 1:40,“ hlásil v dopise odeslaném z Biggsu v Kalifornii.

Měli jste vidět hory Siskiyou, které jsme včerejšího dne přejeli ve vagónech. Dostali jsme se celkem vysoko, a abychom mohli stoupat, objížděli jsme celé kilometry. I tak to ale bylo obtížné. Po zhruba dvoukilometrové jízdě jsme se vrátili zpět asi na padesát metrů od místa, kde jsme byli předtím, tentokrát o padesát metrů výš. Projeli jsme několika tunely, ale žádný z nich nebyl dlouhý. Ten nejdelší byl až u vrcholu. Je to ta nejmajestátnější scenérie a nejstrmější stoupání, jaké jsem kdy zažil.

Díky bohatému pozorování a postřehům z okolního života nashromáždil zdánlivě nevyčerpatelnou zásobu rad ve smyslu chování, dobrých i špatných zvyků, věcí, jichž je zapotřebí se v životě vyvarovat, i cílů, k nimž je dobré směřovat. Dával přednášky ohledně oblečení, čistoty i úspornosti. Doma kázal odvahu, dobrý charakter – „dobrý kov“, jak říkával – a vytrvalost. Poskytování vodítek chápal jako součást otcovských povinností.

Má se za to, že mladí vědí všechno nejlépe a staří jsou staromilští. Možná to tak je, ale staří mohou mít stejně tak pravdu ohledně nových terek, jako mladí v případě staromódních způsobů. Nejprve se věnuj práci, potom zábavě. A s ní se měj na pozoru. Veškeré peníze, které někdo potřebuje, mají dostačovat k tomu, aby zabránily, že se pro druhé stane břemenem.

Bratři Wrightové

Doma si dával záležet, aby se ke všem třem svým dětem choval se stejnými ohledy a náklonností, a každé z nich chválil za jeho nadání nebo příspěvek k chodu rodiny. Bylo však očividné, že jeho oblíbencem je Wilbur. Jak se vyjádřila Katharine, byl „zřítelnicí jeho oka“.

Wilbur byl zároveň příčinou největších obav. V mládí vynikal ve všem. Byl hvězdným atletem – exceloval zejména ve fotbale, bruslení a gymnastice – a jako student dosahoval vynikajících výsledků. V svém posledním roce na střední škole v Daytonu měl ze všech předmětů výbornou – z algebry, botaniky, chemie, anglické kompozice, geologie, geometrie a latiny. Hovořilo se o tom, že půjde na Yale.

Všechny tyto plány ale vzaly zasně, když při hraní hokeje na zamrzlém rybníce vedle daytonského Domova pro vojenské vysloužilce dostal Wilbur hokejkou ránu do obličeje, která mu vyrazila většinu předních horních zubů.

Je obtížné určit, co se přesně stalo. Z toho mála, co o dané věci víme, lze však usoudit, že tato událost má jisté pozadí. Podle zápisku v deníku biskupa Wrighta, pořízeném o celou řadu let poté v roce 1913, se „člověk, který hodil pátku, jež zasáhla Wilbura“, stal jedním z nejznámějších a neblaze proslulých vrahů v dějinách Ohia. Oliver Crook Haugh byl v roce 1906 popraven za vraždu své matky, otce a bratra a věřilo se, že kromě nich zabil ještě tucet dalších.

V době zmíněného hokejového incidentu bydlel Haugh jen dva bloky od Wrightových. Bylo mu pouhých patnáct let, což znamená, že byl o tři roky mladší než Wilbur, současně však dosahoval věku dospělého muže a měl pověst násilníka, který šikanoval celé sousedství. Jak po jeho popravě napsal *Daytonský deník* (*Dayton Journal*), „Olivera nikdy neopouštělo přání působit ostatním bolest nebo přinejmenším rozpaky.“

Jestli „hodil“ pátkou či hokejkou po Wilbuovi nechtíc, nebo úmyslně, není možné zjistit. Víme ale, že v té době pracoval v obchodě s drogistickým zbožím na West Third Street a že mu drogista, ve snaze zbavit ho bolesti způsobené zkaženými zuby, dával k užívání tehdy populární lék

„Kokainové kapky proti bolesti zubů“. Mladý Haugh se zanedlouho stal závislým na drogách a alkoholu a jeho chování se vymykalo kontrole do té míry, že musel být na několik měsíců svěřen do péče Daytonského ústavu pro choromyslné.

Wilbur ho bezpochyby znal, avšak jak dobře, nebo zda měl Haugh s Wilburem jakési nevyrovnané účty či byl v okamžiku incidentu pod vlivem drog, to nevíme. S výjimkou krátké zmínky v deníku biskupa Wrighta nelze o této události nalézt nic jiného v rodinné korespondenci Wrightových ani v jejich memoárech. Neexistuje ani detailnější nebo přímý popis zdrcujících dodatečných účinků, kterými na Wilbura nehoda zapůsobila. Zdá se, že celý tento příběh byl něčím, na co si rodina přála zapomenout, a zůstává temným zákoutím Wilburova života, o němž toho víme až žalostně málo, třebaže zcela očividně změnil jeho běh.

Wilbur nejprve celé týdny trpěl nesnesitelnou bolestí v obličejí i čelisti, načež musel podstoupit fixaci umělého chrupu. Nastoupily vážné „zažívací komplikace“, po nichž následovalo nepravidelné bušení srdce a období depresí, které se podle všeho jen prodlžovaly. Všichni začali mít stále větší obavy a hovory o Yale utichly. Jeho churavějící matka dělala vše, co bylo v jejích silách, aby se o něj postarala, avšak s tím, jak se její vlastní zdraví neustále zhoršovalo, o ni začal pečovat Wilbur sám.

„Taková synovská oddanost takřka nemá obdoby,“ zapsal si biskup, který Wilburovi připisoval prodloužení jejího života o minimálně dva roky. Ráno se obvykle cítila dost silná na to, aby s malou pomocí sešla dolů do přízemí, večer ji však Wilbur musel odnést zpět nahoru.

Bratr Lorin byl zřejmě tím jediným, kdo takový chod věcí neschvaloval. „Co Will dělá?“ psal Katharine z Kansasu. „Měl by se do něčeho pustit. Je z něj pořád ještě kuchařka a pokojská?“

Wilbur zůstal samotářem více méně setrvávajícím u rodinného krbu po celé tři roky – tři roky, v jejichž průběhu začal číst jako nikdy předtím.

Bratři Wrightové

Dům Wrightových na Hawthorn Street číslo 7, dějiště tolika scén v jejich rodinném životě, byl neokázalý svou velikostí i vzhledem a stál v poměrně skromném sousedství. Podobně jako většina Daytonu zůstávala i Hawthorn Street až do doby krátce po přelomu století bez zpevněného povrchu a číslo 7, se dvěma lípami a kamenným sloupkem k uzavírání koní vpředu, byla bílá dřevěná stavba s úzkým štítem, navlas podobná ostatním v ulici, s výjimkou ozdobné přední verandy, kterou tu bratři postavili.

Dům měl sedm místností – tři dole a čtyři nahoře. Všechny byly stejně malé jako samotná parcela. Od sousedního domu číslo 5, stojícího na severní straně, jej dělil necelý metr. Pokud jste se chtěli dostat mezi obě stavby, bylo zapotřebí se natočit a kráčet bokem.

Bratři už dávno překročili věk dvaceti let, když byla v domě zavedena tekoucí voda nebo kanalizace. Každotýdenní koupele se vykonávaly vsedě ve vaně s horkou vodou, postavené na podlaze kuchyně, se zataženými závěsy. Venkovní otevřená studna s dřevěnou pumpou a kůlnou pro kočár byly vzadu za domem. Nebyla tu žádná elektřina. Jídla se připravovala na kamnech, v kterých se topilo dřívím. Teplo a světlo zajišťoval zemní plyn. Celková cena domu i s pozemkem mohla dosahovat 1 800 dolarů.

Vchodové dveře se z verandy otvíraly do malého předního společenského salónku, téměř všichni však vycházeli i vcházeli postranními dveřmi, vedoucími z verandy do obývacího pokoje. Odsud byl přední salónek po pravé straně, jídelna s kuchyní ležely nalevo. K ložnicím v horním patře vedlo úzké schodiště s kobercem.

Veškerá výbava přízemí byla v nenákladném viktoriánském stylu, na nějž bylo možno v daném období narazit v domovech po celém Ohio, potažmo pak po celé zemi – s krajkovými závěsy v oknech předního salónku, čalouněnými dřevěnými houpacími křesly, Gilbertovými hodi-nami na římse nad krbem, které odbíjely každou půlhodinu, i s dubovým příborníkem se zrcadlem, stojícím v jídelně. Vysoké stropy spolu

se skromným měřítkem a jednoduchostí zařízení dodávaly místnostem pocit výrazně menší přecpanosti, než tomu ve skutečnosti mohlo být.

Výbava horního patra zahrnovala jen naprosto nezbytné věci, mezi něž patřily postele, sekretáře a nočníky – s výjimkou knihovny a pracovního stolu s přetahovacím krytem v biskupově přeplněné ložnici situované v čele domu a s výhledem na ulici. Wilbur spal v pokoji uprostřed, Orville s Katharine ve dvou pokojích vzadu. Vzhledem k tomu, že jediným zdrojem tepla byly plynové krby dole, dveře ložnic v poschodí musely být za studeného počasí otevřeny dokořán.

S tratěmi železničních společností Dayton & Western Railroad a Dayton & Union Railroad vzdálenými pouhých několik bloků byl v každém ročním období součástí noci také zvuk píšťal jejich lokomotiv. Zápach uhelného dýmu visící ve vzduchu byl vůní domova.

Sbírka knih rodiny Wrightových nebyla ani skromná, ani běžná. Biskup Wright, jenž byl po celý svůj život zapáleným milovníkem knih, totiž z celého srdce obhajoval nesmírný význam čtení.

Zdá se, že mezi formálním vzděláváním ve škole a neformální výukou doma přikládal větší hodnotu poslední zmíněnému. Školní docházkou svých dětí se nikdy příliš neznepokojoval. Pokud se jedno z nich rozhodlo, že kvůli nějakému projektu nebo zájmu, jenž on sám považoval za vhodný, vynechá jeden či dva dny ve škole, bylo vše v pořádku. Čtení pak se vši určitostí řadil mezi činnosti hodné zájmu.

Ta díla, jež považoval za „velmi vážná“ a většinou se týkala teologie, byla v jeho ložnici. Zbytek, který tvořil většinu, stál hrdě na odívacím pokoji ve vysoké knihovně s prosklenými dveřmi. Bylo možné zde najít knihy Dickense, Washingtona Irvinga, Hawthorna, Marka Twaina, kompletní dílo sira Waltera Scotta, Vergiliovy básně, Plútarchovy *Životy*, Miltonův *Ztracený ráj*, Boswellův *Život Samuela L. Johnsona*, Gibbonův *Úpadek a pád říše římské* i Thúkydida. Byly tu knihy o přírodopise, amerických dějinách, šestidílné dějiny Francie, nejružnější cestopisy, *Poučná*

přítručka pravopisu i Darwinův spis *O původu druhů*. To vše doplňovaly dvě plné řady encyklopedií.

Všichni v domě neustále četli. Katharine dávala přednost románům sira Waltera Scotta, Orville Hawthornovu *Domu se sedmi štíty* a Wilbur – zvláště během svého domácího období – četl bezmála všechno. V oblíbě měl pak zejména dějiny.

V krátkých přestávkách, kdy byl biskup doma, vyžadoval čas, který mohl strávit se svými knihami, případně jej bylo možno zastihnout ve veřejné knihovně, kde se věnoval své lásce ke genealogii. Jako někdo, kdo tak silně věřil ve význam rodiny, totiž neměl nikdy dost zjišťování informací o těch, z nichž on i jeho děti pocházeli. Chtěl také, aby si tuto skutečnost uvědomovaly i ony samy, stejně jako si přál, aby měly otevřenou a vnímavou mysl a učily se samostatnému přemýšlení. Jak se říká, jeho mysl nikdy nepoznala odpočinku. „Se svými dětmi hovořil otevřeně o všech možných tématech,“ vyjádřil se později Orville, „kromě vydělávání peněz, kteroužto záležitost nebral příliš v potaz.“

Mezi duchovními díly na policích v jeho ložnici se nacházely i spisy „Velkého agnostika“ Roberta Ingersolla, k jejichž čtení povzbuzoval oba bratry i Katharine. „Každá mysl by měla být sama sebou – měla by sama přemýšlet, zkoumat i vyvozovat závěry,“ napsal Ingersoll. Zřejmě to byl právě Ingersollův vliv, který způsobil, že oba bratři přestali se svými pravidelnými nedělními návštěvami kostela. Jak se zdá, biskup tuto změnu přijal bez jakýchkoli námitek.

Je zajímavé, že navzdory biskupově celoživotní oddanosti duchovní práci se téma náboženství v dopisech jeho dětem, stejně jako v listech, které mu napsaly ony samy, takřka nedočkalo zmínky. Součástí zařízení domácnosti pak nebyly žádné náboženské obrazy nebo biblické citace, s výjimkou barvotisku sv. Cecílie, visícího nalevo od krbu v předním salónku. Na tomto místě však Orville obyčejně opíral o zeď svou mandolínu a Cecílie byla svatou patronkou hudby.

O mnoho let později řekl Orvillovi jakýsi přítel, že spolu s bratrem budou navždy stát jako příklad toho, do jaké míry se ve světě mohou prosadit Američané bez jakýchkoli zvláštních výhod. „Říkat, že jsme neměli žádné zvláštní výhody, ale není pravda,“ ohradil se Orville důrazně. „Tou největší věcí, z níž jsme měli prospěch, bylo vyrůstat v rodině, kde se vždy ve značné míře povzbuzovala intelektuální zvědavost.“

II.

V první polovině roku 1889, zatímco stále studoval střední školu, si Orville v přístřešku pro vozy vzadu za domem zřídil tiskařskou dílnu, proti čemuž biskup zřejmě ani v nejmenším neprotestoval. Orville se o tiskařství zajímal už nějakou dobu a dvě léta pracoval jako učedník v místní tiskárně. Navrhl a zkonstruoval si svůj vlastní lis, při jehož sestrojování použil vyhozený náhrobník, pružinu z bryčky a starý šrot. „Když otec s bratrem spatřili mé odhodlání stát se tiskařem, po nějaké době mi opatřili malý tiskařský lis,“ vysvětlil později Orville. S pomocí Wilbura, který byl připraven vrátit se znovu do života, pak začal vydávat noviny *Westsideský zpravodaj* (*West Side News*), věnované záležitostem a zájmům jejich části Daytonu, ležící na západním břehu řeky.

První vydání v rozsahu čtyř stran se objevilo 1. března a obsahovalo reklamy sedmnácti místních obchodů včetně obchodu s drogistickým zbožím F. P. Nipkina, obchodu s oblečením a doplňky W. A. Lincolna (nabízející „MIMORÁDNĚ VÝHODNOU KOUPI“), Winderova potravinářského zboží, Clevelandovy prádelny a prodeje krmiv H. Ruseho. Orville byl uveden jako vydavatel. Předplatné činilo 45 centů ročně nebo 10 centů na dva týdny.

Redakční obsah tohoto i následujících vydání zahrnoval vesměs jeden kratičký článek s obecně laděným tématem, doprovázený četnými místními zprávami, které zřejmě vybíral Wilbur. Mohli jste se dočíst o nákladním povoze, který se rozbil na mostě přes Wolf Creek, nebo že přítomné početné obecnístvo ocenilo četbu Shakespeara na místní střední škole

Bratři Wrightové

v podání profesora C. L. Loose. Dále také, že továrna na výrobu cestovních zavazadel W. I. Dennyho vyhořela až do základů, že George La Rue ze South Hawthorn Street věnoval svou početnou sbírku ptačích vajec veřejné knihovně, že slečna Carrie B. Osterdayová z West Third Street a G. J. Nicholas a Tula z Paisley Street onemocněli tyfem nebo že policisté O'Brien, Urmeý a Kitzelman zatkli Eda Kimmela spolu s dalším hochem, protože kradli kuřata.

Současně jste mohli narazit i na zmínku o hrozivé povodni v Johnstownu v Pensylvánii nebo o dokončení Eiffelovy věže v Paříži.

Bratři čas od času zařadili také položky z jiných publikací, které považovali za hodné čtenářova zájmu – například článek nazvaný „Povzbuzte malého chlapce“, přetištěný ze *Zpravodaje pro stavbaře a stavitele* (*Architect and Building News*).

Nečekejte, až chlapec dospěje, abyste s ním zacházeli jako se sobě rovným. Náležitá dávka jistoty i slov povzbuzení a rad ... mu dá na srozuměnou, že mu v mnoha ohledech důvěřujete, pomáhá jej přetvořit v muže dlouho předtím, než se jím stane, ať už vzrůstem, nebo léty. (...)

Pokud chlapec zjistí, že vlastníma rukama dokáže vyrobit několik věcí, bude tíhnout k tomu, spoléhat se sám na sebe. Plánování, jež je nutné k provedení takové práce, navíc představuje jistý druh sebekázně a vzdělávání, jež pro něj budou značným přínosem.

Na konci dubna, kdy už noviny vykazovaly určitý zisk, přesunul Orville svou živnost do pronajatých prostor na West Third Street, kudy vedla trasa městské elektrické dráhy, a Wilbur, jemuž bylo tehdy dvaadvacet, byl uváděn na předním místě jako redaktor.

Příspěvatelem *Westsideského zpravodaje* se stal i Orvillův přítel ze střední školy Paul Laurence Dunbar, který byl třídním poetou a jediným černošským studentem na celé škole. Později, když Dunbar přišel

s návrhem vydávat týdeník pro černošskou komunitu, Orville s Wilburem tyto noviny tiskli na dluh. Celá záležitost však neměla dlouhého trvání.

Vypráví se, že Dunbar jednou na zeď dílny napsal křídou jako poklonu následující čtyřverší:

Orville Wright je ukryt zrakům
v tiskařské své živnosti.
Jiná mysl z poloviny
nemá jeho bystrosti.

V roce 1893 vydala Církev spojených bratří – díky vlivu biskupa Wrighta – první sbírku Dunbarových básní, za niž Dunbar sám zaplatil náklady ve výši 125 dolarů. Za několik dalších let jej objevil redaktor *Atlantického měsíčníku* William Dean Howells a Dunbar se stal básníkem celonárodního věhlasu.

V červenci roku 1889 se v novinách objevil i nekrolog Susan Koernerové Wrightové. Který z bratrů jej napsal, není známo. S největší pravděpodobností se jednalo o společné úsilí. Susan zemřela doma 4. července ve věku 58 let, po osmiletém boji s tuberkulózou.

Byla samotářského založení, velmi plachá a chovala nechuť k jakýmkoli projevům na veřejnosti. Její skutečnou vnitřní hodnotu a nejlepší vlastnosti proto mohla v úplnosti docenit její rodina...

Pohřbili ji o dva dny později na Woodlandském hřbitově za přítomnosti celé její rodiny, která od té doby 4. červenec už nikdy neslavila jako svátek. Biskup si následujícího července zapsal: „Čtvrtého byl čínský ohňostroj... [a] Hawthorn Street zařídila několik veřejných představení, ale v čísle 7 nebylo žádné vlastenectví. Nebylo slyšet žádné bubny, nezavlála jediná vlajka, neozval se praskot jediné rakety.“

Rok poté bratři změnili název svých novin na *Večerník* (*The Evening Item*). Následujícího roku pak jejich list přestal vycházet a Wilbur s Orvillem se soustředili na vydělávání peněz jako tiskaři.

Tiskařská živnost byla od samého počátku Orvillovým nápadem. V největší míře těšila právě jeho, a proto pracoval tak usilovně, jak jen dokázal. Zdá se však, že ve Wilburových výkonech narážel na jisté nedostatky. „Během posledních několika týdnů jsme byli natolik zaneprázdnění, že jsme na psaní neměli téměř žádný čas,“ oznamoval Orville svému otci na podzim roku 1892. „Za den vydělávám v tiskárně 2 až 3 dolary 25 centů, musím je ale rozdělit mezi sebe a Willa, takže mi ke konci týdne moc nezbyvá. Will pracuje u lisu. Alespoň tedy říká, že pracuje, věci tomu však podle mého příliš nenасvědčují.“ Jak ale biskupa současně ujišťoval, doma spolu „vycházíme opravdu dobře“.

Katharine tehdy pobývala mimo domov na univerzitě, a tak jim nezbyvalo nic jiného, než si po domácí stránce vystačit, jak nejlépe to půjde. Soudě podle Wilburova dopisu napsaného Katharine si v tomto ohledu dokázali poradit více než dobře, navíc i s jistou dávkou humoru.

Od té doby, co jsi odjela, se nám daří obstojně. Orville vaří jeden týden, já ten následující. V Orvillově týdnu máme třikrát denně chléb s máslem, maso se šťávou a kávu. Já mu ve svém dávám o trochu víc na výběr. Na konci jeho týdne už totiž existuje dost značná zásoba studeného masa, takže v první polovině toho mého máme chléb s máslem, „haši“ a kávu, zatímco ve druhé jíme chléb s máslem, vejce, sladké brambory a kávu. S tím, kdo je v daném týdnu ohledně vaření na radě, se ani trochu netrápíme.

Důvod je možná zřejmý. Pokud by se paní Spratová pustila do přípravy výhradně tučných jídel, hádám, že vařit každý druhý týden by nevadilo ani Jackovi.*

Zhruba v téže době se také rozhodli provést výrazné změny ve vzhledu domu, který obtočili prostornou verandou se zábradlím, jehož každický sloupek i kuželku ručně vysoustružili. V přízemí namontovali nová větší okna a k oknům v patře přidali okenice, přičemž veškerou zmíněnou práci prováděli ve svém „volném čase“.

Důležité je zmínit i to, že se stejně jako velká část země začali věnovat jízdě na bicyklu. Jak sděloval Wilbur, před nějakou dobou si vyrazili na „vyjížďku“ směrem na jih po cincinnatské silnici, načež si udělali zastávku na daytonském výstavišti, aby se několikrát projeli po místním závodním okruhu. Odtud pokračovali až do Miamisburgu, vzhůru do četných příkrých kopců, po jejichž překonání si prohlédli slavnou prehistorickou kuželovitou mohylu adenské kultury, největší ze slavných zbytků zmizelé indiánské civilizace, pocházející z doby před více než 2 000 lety. Dohromady urazili 50 kilometrů.

Bicykly se staly dobovou senzací, všudypřítomnou mánií. Velociped, nazývaný „kolo“, byl veleben jako požehnání celému lidstvu, jako nádherný předmět vhodný pro dobrou náladu, zdraví i vitalitu, ba pro celkový životní postoj jedince. Lékaři ho s nadšením schvalovali. Jeden z doktorů ve Philadelphii, píšíci pro *Americký časopis pro porodnictví a nemoci žen a dětí* (*The American Journal of Obstetrics and Diseases of Women and Children*), uzavřel své pozorování tím, že „pro muže i ženy je bicykl jedním z největších vynálezů devatenáctého století“.

Zazněly pochopitelně i nesouhlasné názory, třeba ty prohlašující jízdní kola za „nebezpečná mravům“. Až do té doby se totiž děti i dospí-

* Jednou z anglických dětských říkaček je příběh o Jacku Spratovi, který neměl v lásce tučná jídla, a jeho ženě, která nesnášela jídla netučná. Navzdory tomu však vždy dojedli to, co měli na svém talíři (pozn. překladatele).

vající mládež nemohly zatoulat pěšky příliš daleko od domova. Teď jeden časopis varoval, že se díky „patnácti minutám na kole dostanou na hony daleko“. Říkalo se také, že mladí kvůli jízdním kolům netráví tolik času s knihami, kolik by měli. Ještě vážnější bylo ale to, že cyklistické výlety na předměstí či na venkov „nezřídka doprovází svody“.

Uvedené obavy neměly téměř žádný vliv. Na bicyklech jezdili všichni – muži i ženy nejrůznějšího věku, postavení a profesí. Po univerzitních kampusech i v celé řadě měst včetně Daytonu se začaly jako houby po dešti objevovat cyklistické kluby. Na Oberlin College zapózovaly Katharine a její kolegyně ze studií na památné fotografii se svými novými jízdními koly. Každá z nich vypadala nadmíru potěšeně, nejširší úsměv však zářil právě na tváři Katharine.

* * *

Na jaře roku 1893 si Wilbur s Orvillem otevřeli kousek od domu číslo 1005 na West Third Street vlastní krámek s bicykly nazvaný Cyklistická burza (*Wright Cycle Exchange*), kde prodávali a opravovali jízdní kola. Zanedlouho jim šly obchody tak dobře, že se přestěhovali do větších prostor v nedalekém čísle 1034 na téže ulici a svůj podnik přejmenovali na Cyklistickou společnost (*Wright Cycle Company*).

Největší vášeň pro bicykly projevoval z obou bratrů Orville. Jak prozradil jeden z jeho obdivovatelů, který v pozdějších letech patřil do okruhu Orvillových známých: „Zavedte řeč na tvar řídicích nebo typy pedálů prvních ‚bezpečných jízdních kol‘ a jeho tvář se celá rozsvítí.“

Vždy podnikaví bratři, kteří nedokázali zůstat jen tak v nečinnosti, teď začali věnovat svůj volný čas rekonstrukci interiéru čísla 7 na Hawthorn Street. V obývacím pokoji postavili nový plynový krb s římsou, změnili a přestavěli schodiště, obnovili veškerou výzdobu, vytapetovali místnosti novými světlými tapetami, včetně stropů, a položili nové koberce. Katharine jim pomáhala, kdykoli přijela domů ze školy. Wilburovým

zvláště osobitým příspěvkem byla ozdobná dřevořezba na novém sloupku zábradlí z třešňového dřeva, umístěném u paty schodiště.

Práce se podařilo zhruba dokončit ještě před příchodem jara roku 1894. V neděli 31. března si biskup Wright zapsal do svého deníku:

Dnes je zataženo, ale počasí je mírné. Doma. Orville s C[K]atharine řadí dům. Poprvé po několika měsících jsme měli místnost, kde si můžeme sednout. Všechno bylo totiž zničené...

* * *

Živnosti se dařilo i nadále, avšak s otevřením dalších cyklistických obchodů ve městě neustále rostla konkurence. Když prodeje poklesly, Wilbur začal být až nápadně neklidný a v rozpacích, co dělat se svým životem. Už dlouho přemýšlel o tom, že by se rád stal učitelem, což bylo „počestným povoláním“, taková věc ale vyžadovala univerzitní vzdělání. Dospěl k názoru, že pro obchod nemá talent. Měl pocit, že se k němu nehodí, a jak vysvětlil otci, zvažoval teď „vhodnost“ zápisu do univerzitního kurzu.

Nemyslím, že se nějak zvlášť hodím k tomu, abych dosáhl úspěchu v jakékoli obchodní činnosti, i kdybych měl podporu patřičných osobních i obchodních kontaktů. Možná bych se uživil, pochybuji ale, zda bych někdy dosáhl něčeho víc než jen toho. Intelektuální úsilí je pro mě potěšením a myslím, že bych byl lépe vybavený k dosažení obstojného úspěchu v jiných povoláních než v obchodě.

V jiném dopise, tentokrát svému bratru Lorinovi, Wilbur předložil další argumenty. Byl člověkem, který nejen trávil velkou část svého času čtením, ale o věcech také přemýšlel a tématu obchodu věnoval značnou pozornost. Dospěl při tom k celé řadě vlastních závěrů.

V obchodě je to agresivní člověk, jenž trvale nespouští ze zřetele svůj vlastní zájem, kdo uspěje. Obchod je pouze jedním ze způsobů války, v níž každý z bojovníků usiluje o to, aby se svým podnikem unikl konkurentům, zatímco současně se snaží jim zabránit, aby získali to, co už sám má. V obchodě ještě nikdy neuspěl žádný člověk, který nebyl agresivní, průbojný, a možná dokonce i trochu sobecký. Na agresivním založení není nic hanebného, pokud nezachází do výstředností, neboť takoví lidé hýbou světem a jeho událostmi... Naprosto souhlasím s tím, že všichni hoši Wrightovy rodiny postrádají odhodlání a hnací sílu. Právě to je důvodem, že žádný z nás není a ani nebude něčím víc než průměrným obchodníkem. Dařilo se nám všem celkem obstojně, dokonce snad i lépe než běžnému člověku, žádný z nás ale doposud nijak zvlášť nevyužil talentu, jímž vyniká nad ostatní. Proto jsme dosáhli jen nepřilíš výrazného úspěchu. Neměli jsme se stát obchodníky...

Vždy existuje nebezpečí, že se člověk takového založení, jestliže je odkázán sám na sebe, stáhne do prvního kouta, v němž se ocitne, a zůstane zde po celý svůj život, sváděje zápas o holou existenci (pokud jej jakýsi druh zemětřesení nevrhne na příznivější místo). Přitom v případě, kdy by s náležitou jedinečnou výbavou nastoupil správnou cestu, dosáhl by značných úspěchů. Mnozí jsou lépe uzpůsobeni k tomu, aby zužitkovali příležitosti, které jsou jim nabízeny, než aby je sami vyhledávali.

Pokud tedy nemělo jít o „první kout“, v němž se ocitne po zbytek života, jaká byla „správná cesta“? Cítil se jako v pasti.

Biskup Wright se nabídl, že přispěje k pokrytí ceny univerzitního kurzu. „Nemyslím si, že ti život obchodníka bude vyhovovat,“ napsal mu souhlasně. Poté se však prodeje Cyklistické společnosti opět zvedly – do té míry, že prodávali zhruba 150 bicyklů ročně – a Wilbur nakonec zůstal.

Na jaře roku 1895, ve třetím roce, kdy provozovali svůj obchod, si pronajali rohovou budovu číslo 22 na South Williams Street s předváděcí místností na úrovni ulice a prostory pro obráběcí dílnu v patře. Tam, v prvním poschodí, začali oba bratři na objednávku vyrábět své vlastní modely jízdních kol. Součástí oznámení ohlašujícího nový výrobek byl i následující popis:

Bude mít široké trubky, vysoký rám, obráběná ocelová ložiska, paprsky z jehlového drátu, úzký profil běhounu, jakož i každý znak nejmodernějšího bicyklu. Vážít bude zhruba 9 kilogramů. Jsme si zcela jistí, že žádné kolo na trhu nebude jezdit snadněji, ani nevydrží déle než toto, k čemuž také poskytneme naprosto bezvýhradnou záruku.

Prodávalo se mezi 60 a 65 dolary za kus a neslo název Van Cleve – na počest jejich praprababičky z otcovy strany, první bílé ženy, která se usadila v Daytonu. Když bylo Van Cleve zavedeno do výroby, s dostupností ve všech barvách, bratři představili druhý, levnější model nazvaný St. Clair, jenž byl poctou prvnímú guvernérovi starého Severozápadního teritoria, do něhož spadalo i Ohio. Jejich příjem teď narostl do té míry, že vydělávali slušných 2 000 až 3 000 dolarů ročně.

„Van Cleve Vás doveze jako první,“ oznamovala jedna z jejich reklam. V katalogu kol Van Cleve pak bratři prohlašovali:

Díky poctivým a velkorysým obchodům jsme vybudovali velký a úspěšný podnik a mezi jezdce na kolech Van Cleve můžeme s hrdostí počítat ty nejlepší znalce bicyklů a jejich konstrukce v celém městě. Bez jejich pomoci při šíření věhlasu a chvály kola Van Cleve bychom nemohli doufat, že jej prosadíme na současnou vysokou pozici, již se mu dostalo v mínění veřejnosti. Skrže

Bratři Wrightové

jejich svědectví se Van Cleve stalo synonymem pro znamenitost konstrukce jízdních kol.

Doma se Wilbur s Orvillem ve stále větší míře těšili z častých návštěv Lorinových dětí. Jejich neteř Ivonette vyprávěla, že zejména Orville působil dojmem, že ho hraní s nimi snad nikdy neomrzí. Když mu pak náhodou došly hry, dělal jim cukrovinky. Stejně zapáleným způsobem je bavil i Wilbur, třebaže ne příliš dlouho. „Pokud jsme mu náhodou seděli na klíně, narovnal své dlouhé nohy a my jsme sklouzli dolů. To pro nás bylo znamením, abychom si našli něco jiného.“

Když jsme byli dost staří na to, abychom dostávali hračky, strýček Orv se strýčkem Willem měli ve zvyku si s nimi hrát, dokud se nerozbily, a potom je opravit tak, že byly lepší, než když se koupily.

Snad právě z toho důvodu, že trávil takové množství času mimo domov, kladl biskup Wright trvalý důraz na význam rodinného života – „kruh domova“, jak ho sám nazýval – v čísle 7 na Hawthorn Street. Možná proto hrál tak důležitou roli po celý jejich život, ať už trval jakkoli dlouho.

Sen se stává skutečností

Chtěl bych využít všeho, co je dosud známo...

Wilbur Wright v dopise Smithsonianové nadaci, 1899

I.

Katharine Wrightová o svém otci prohlašovala, že zvyk dělat si starosti v něm zapustil hluboké kořeny. Pokud si ona i bratři dokázali vzpomenout, své okolí varoval před strašlivou hrozbou kontaminované vody a články v novinách opakovaně potvrzovaly, že každý případ tyfóvé horečky byl způsoben otravou z vodního zdroje.

Na konci léta roku 1896 byl Orville ve věku 25 let postižen tolik obávaným tyfem. Celé dny proležel v deliriu na pokraji smrti, s teplotou dosahující 40,5 °C. Rodinný lékař Levi Spitler, jenž během poslední nemoci ošetřoval i Susan Wrightovou, prohlásil, že nelze téměř nic dělat. Wilbur s Katharine se střídali na stráži u jeho postele. Biskup Wright, který byl tehdy na cestách, napsal hned poté, co se k němu tato novina donesla. Neměl hrozné obavy jen o Orvilla, ale i o Katharine s Wilburem. „Dejte ho do toho nejlépe větraného a nejpohodlnějšího pokoje. Otírejte ho lehce a rychle... Ať už od nynějška nikdo nepoužívá vodu ze studny u obchodu. Převařujte vodu, kterou všichni pijete...“

Trvalo celý měsíc, než se Orville dokázal v posteli posadit, a další dva týdny, než z ní vylezl ven. Během této doby Wilbur začal číst o Ottovi Lilienthalovi, německém nadšenci do létání na kluzácích, který nedávno zahynul při nehodě. Velkou část z toho, co si přečetl, četl nahlas i Orvillovi.

Lilienthal byl povoláním důlní inženýr a výrobce malých parních strojů, který s kluzákovým létáním začal už v roce 1869. Na leteckých experimentech s ním od samého začátku spolupracoval také jeho mladší

bratr, což nemohlo na Wilbura s Orvillem zapůsobit jinak, než že mají něco společného.

Poučení hledal Lilienthal dle svých vlastních slov u ptáků a postřehl něco, co mnoha „předním badatelům“ uniklo – totiž že tajemství „umění létat“ spočívá v zakřivených či klenutých ptačích křídlech, která jim umožňují plachtit ve větru. V horkovzdušných létajících balóněch zálibu nenacházel, neboť s ptáky neměly nic společného. „Pokoušíme se o způsob volného pohybu vzduchem, a to v jakémkoli směru.“ Jen tak, že člověk bude sám létat, může získat „náležitý vhled“ do všeho, co tato činnost obnáší. A za tímto účelem musí být také „důvěrně“ znalý větru.

Během několika let Lilienthal navrhl a sestrojil více než tucet nejruznějších kluzáků – svých běžných *Segelapparate* (plachticích strojů). Jeden z těch, které měl obzvlášť v oblíbě, nesl křídla podobná lopatkám větráků, jež bylo možno spatřit u stolů soudobých restaurací či pánských klubů, a velkou vertikální směrovku ve tvaru palmového listu. Kromě několika málo výjimek náležely všechny tyto různé modely do kategorie jednoplošníků. Jejich křídla se klenula po způsobu ptačích letek a byla vyrobena z bílého mušelinu těsně napnutého přes rám z vrbového dřeva. Jako pilot visel Lilienthal za ruce pod křídly. Dějištěm jeho letů, jak se Wilbur dozvěděl, byl pás holých kopců známých jako Rhinowské vrchy, ležících dvě hodiny jízdou vlakem na sever od Berlína.

Se svou mohutnou postavou, zrzavými vlasy a vousem, oblečený k létání do krátkých kalhot s řádně vycpanými koleny, si Lilienthal našel místo na strmém svahu, drže křídla nad hlavou. Jak tuto scénu popsal jeden z amerických očitých svědků, „stál jako atlet čekající na výstřel ze startovní pistole“. Potom se rozběhl proti větru dolů ze svahu. Když ho vítr zvedl ze země, visel za ruce a jako způsob vyvažování a řízení houpal svým tělem a nohama sem a tam. Doklouzal tak daleko, jak jen to bylo možné, načež přistál na nohou.

Lilienthal se také nechal opakovaně vyfotografovat při akci, což bylo něčím, co žádný z nadšenců do kluzákového létání do té doby neudělal.

S pokrokem na poli fotografické technologie se začal používat fotoaparát se suchými deskami. Podařilo se dosáhnout i reprodukce polotónových fotografií, a tak se dosud nevídané snímky odvážného „Létajícího muže“ a jeho kluzáků objevily po celém světě. Ve Spojených státech dosáhl většího věhlasu než kdekoli jinde. Dlouhý článek v populárním *McClurově časopise* (*McClure's Magazine*), ilustrovaný sedmi fotografiemi Lilienthala v letu, oslovil vůbec největší počet čtenářů.

V roce 1894 se Lilienthal zřítíl a přežil, aby mohl vyprávět svůj příběh. Dne 9. srpna 1896, právě když letěl se svým oblíbeným kluzákem „Číslo 11“, se zřítíl znovu. Spadl z výšky 15 metrů. Dalšího dne zemřel ve věku 48 let v jedné z berlínských nemocnic na následky zlomeniny páteře.

„Naší touhou nesmí zůstat jen osvojit si umění ptáků,“ prohlašoval Lilienthal. „Je naší povinností neustat, dokud se nedopracujeme dokonale vědecké koncepcce problematiky letu.“

Jak později Wilbur napsal, zpráva o Lilienthalově smrti v něm jako žádná jiná věc předtím probudila pasivní zájem, který existoval už od dětství. Jeho četba na téma letu ptáků zintenzívněla. V jednom z regálů rodinné knihovny stál anglický překlad slavného ilustrovaného svazku *Pohyb zvířat* (*Animal Mechanism*), sepsaného před více než třiceti lety francouzským lékařem Étienнем-Julesem Mareym. Mezi zájmy biskupa Wrighta totiž patřili i ptáci, a proto se kniha objevila v domě. Wilbur už knihu předtím jednou četl. Teď si ji přečetl znovu.

„Pohyb vzduchem vždy vzbuzoval v lidstvu tu největší zvědavost,“ deklaroval autor úvodem.

Jak často byla vznesena otázka, zda člověk bude muset navždy závidět ptákům a hmyzu jejich křídla, či zda i on sám bude snad jednou cestovat vzduchem tak, jako se nyní plaví napříč oceány? Vědecké autority v různých dobách na konci zdoluhavých výpočtů prohlásily, že se jedná o sen, o pouhou chiméru. Kolik záměrů jsme však spatřili uskutečnit, když byly předtím prohlášeny za nemožné?

Mareyho vážná, především technicky zaměřená studie Wilbura přivedla k četbě dalších podobných titulů, včetně takových pojednání, mezi něž patřil i *Pohyb zvířat čili chůze, plavání a létání, s disertací na téma vzduchoplavby* (*Animal Locomotion or Walking, Swimming, and Flying, with a Dissertation on Aeronautics*) od J. Bella Pettigrewa. Většinu čtenářů by odradil už jen samotný název této knihy, pro Wilbura však představovala přesně to, co potřeboval.

Ti z autorů, kteří považují umělé létání za neuskutečnitelné [napsal Pettigrew], moudře podotýkají, že země je oporou čtyřnožcům a voda rybám. To je naprostá pravda. Ve stejné míře je však pravdou, že vzduch slouží ptákům a že manévry ptáků nesených křídly jsou úhrnem právě tak bezpečné, jako pohyb čtyřnožců po zemi nebo ryb ve vodě. Navíc jsou neskonale rychlejší a krásnější.

Jak ale kniha zároveň zdůraznila, „cesta ‚orla po nebi‘ musí nevyhnutelně zůstat obestřena tajemstvím“, dokud nedojde k pochopení struktury křídel a jejich použití.

Ze všech pohybů zvířat je let bezpochyby tím nejskvělejším. (...) Skutečnost, že se tvor stejně těžký – a při témže objemu – jako mnohé z pevných látek dokáže samotnými pohyby svých křídel prohnět vzduchem rychlostí jen o málo menší než dělová koule, naplňuje mysl údivem.

Wilbur měl z Pettigrewa čerpat a citovat ještě celá léta. Kniha mu na způsob podnětných přednášek vynikajícího profesora otevřela oči a navedla ho na cesty myšlení, jimiž se dosud ještě nikdy nevydal.

Jakmile se Orville plně zotavil ze své nemoci, do zmíněného seznamu četby se pustil i on. Biskup Wright pak pyšně dosvědčil, že „o vzduchoplavectví četli stejně, jako by své knihy procházel lékař“.

* * *

Práce v obchodě s koly svědčila živnosti lépe než kdykoli předtím. V roce 1897 bratři přesunuli svůj podnik do ještě prostornějšího a zároveň i konečného sídla na West Third Street číslo 1127, vzdáleného od domova pouhých pět minut chůze. Stavba měla podobu patrového dvojdomku z červených cihel, kde sousedící polovinu obsadila firma Feters & Shank, hrobníci a balzamovači. Po rozsáhlé přestavbě měla teď Cyklistická společnost k dispozici přední předváděcí místnost s malou kanceláří vzađu a obráběcí dílnou umístěnou v zadním traktu s dostatečným prostorem pro sloupovou vrtačku, soustruh a pásovou pilu, poháněné benzínovým motorem. Bylo tu místo i pro pracovní stůl. Další pracovní prostory se nacházely v patře.

O necelý rok později, na jaře 1898, Dayton postihla nejhorší povodeň za posledních čtyřicet let. V severní části města muselo své domovy opustit 2 000 obyvatel. Dlouhé dny vše nasvědčovalo tomu, že zaplavena bude i čtvrť West End. „Unikli jsme jen o vlasek,“ hlásil Orville otci. „Tím, že na práce spolu s družstvy nasadili 500 mužů, se jim podařilo postavit hráz dost vysokou na to, aby vodu zadržela.“ Pokud by řeka stoupala o dalších deset centimetrů, kolem čísla 7 na Hawthorn Street i nové dílny by stál přibližně jeden metr vody.

Frank Hamberger, prodejce železářského zboží ve stejné čtvrti, po letech vzpomínal, jak se v době povodně potýkal s obtížemi spojenými se začátkem v novém obchodě. Většinu jeho zásob tvořily hřebíky uskladněné ve značném množství ve sklepech. Ty by v případě příchodu velké vody podlehly zkáze. Když se o jeho nesnázích doslechli bratři Wrightové, okamžitě dle jeho slov přišli, „stáhli si kabáty“ a pomohli mu vynést soudky s hřebíky ven ze sklepa, „aniž by požadovali nebo přijali jakoukoli odměnu“.

Mezitím se v ulicích Daytonu poprvé objevil také automobil – v podobě hlučného podomácku vyrobeného vozidla, postaveného Cordem Ruseem,

jedním z přátel Wrightových, který jim čas od času vypomáhal v obchodě a s nímž rádi probírali všechny možné mechanické problémy a jejich řešení. O Ruseův automobil jevil zájem zejména Orville, který byl toho názoru, že by si možná s Wilburem měli postavit svůj vlastní.

Pro Wilbura neměl takový nápad žádnou přitažlivost. Jak sám prohlásil, nedokázal si představit, jak by vynález, který dělal takový randál a vytrvale vykazoval takové množství poruch, mohl vůbec někdy mít nějakou budoucnost. Jeho mysl se upírala jiným směrem.

II.

V úterý 30. května 1899 – na Zdobný den, jak se mu tehdy říkalo – bylo počasí v Daytonu pro dané období až netypicky chladné.* Obloha byla zatažená a v domě Wrightových panovalo nezvyklé ticho. Wilbur byl doma sám. Biskup s Katharine odešli na Woodlandský hřbitov, aby na hrobě Susan Wrightové zasadili květiny. Orville byl zřejmě někde jinde mimo dům.

Wilbur se usadil v předním salónku u Katharinina malého psacího stolu se zkosenou deskou, aby sepsal dopis, o němž věděl, že by mohl být jedním z nejdůležitějších v celém jeho životě. S přihlédnutím k událostem, jež uvedl do pohybu, se vskutku jednalo o jeden z nejvýznamnějších dopisů v dějinách. Jeho adresátem byla Smithsonian nadace ve Washingtonu a Wilburův nápadně úhledný rukopis pokryl necelé dvě stránky bledě modrého dopisního papíru používaného Cyklistickou společností.

„O problematiku létajících strojů a létání člověka se zajímám již od doby, co jsem jako chlapec sestrojil jistý počet netopýrů nejrůznějších velikostí na způsob Cayleyových a Pénaudových strojů,“ napsal úvodem. (Sir George Cayley, geniální Angličan s titulem baroneta a průkopník letectví, navrhl hračku helikoptéry, velmi podobnou konstrukci

* Zdobný den (*Decoration Day*) byl předchůdcem Dne vzpomínky na padlé (*Memorial Day*), který se dnes slaví v poslední květnové pondělí. Svě jméno odvozoval od květinové výzdoby pokládané na hroby padlých vojáků (pozn. překladatele).

Alphonse Pénauda, kterou bratři dostali od biskupa Wrighta.) „Dosa-
vadní pozorování mě jen utvrdila v přesvědčení, že létání člověka je
možné a proveditelné...“

Hodlám zahájit systematické studium daného předmětu, abych
učinil přípravy pro praxi, již mám v úmyslu věnovat tolik času,
kolik se mi podaří vyšetřit při mé běžné obchodní činnosti. Rád
bych požádal o zaslání všech článků, které k tomuto tématu Smi-
thsonova nadace vydala, a pokud to bude možné, také seznamu
dalších prací vytištěných v anglickém jazyce.

Pro případ, že by existovaly jisté obavy ohledně jeho osoby či váž-
nosti jeho úmyslů, dodal: „Jsem sice nadšencem, avšak nikoli ztřeštěn-
cem ve smyslu, že bych posedle protěžoval určité teorie týkající se náležité
konstrukce létajícího stroje.“

Se seznamem knih, který jim poskytl zástupce tajemníka Smithso-
novy nadace Richard Rathburn, a se štědrrou zásobou pojednání na téma
letectví, jež jim nadace zaslala, se pak spolu s Orvillem ponořili do studia.

Obzvláště užitečné jim byly spisy Octava Chanuta, oslavovaného
amerického stavebního inženýra francouzského původu a stavitele mostů
a železnic, jehož specializací byly kluzáky, a také Samuela Pierponta
Langleyho, předního astronoma a ředitele – čili tajemníka – Smithso-
novy nadace. Langley byl jakožto bývalý ředitel Alleghenské observatoře
v Pittsburghu a profesor astronomie a fyziky na pensylvánské Western
University jedním z nejuznávanějších vědců v celé zemi. Výsledkem jeho
úsilí, finančně vydatně podporovaného zmíněnou nadací, se stal podivně
vyhlížející, párou poháněný bezpilotní „aerodrom“ (*aerodrome*), jak
jej sám nazýval, s křídly se vzepětím do V v přední a zadní části, která
mu dávala podobu obludné vážky. Po vystřelení katapultem ze střechy
hausbótu na řece Potomac v roce 1896 – v témže roce, kdy zahynul Lili-

enthal – uletěl tento stroj předtím, než spadl do vody, přibližně necelý kilometr.

Vedle Lilienthala, Chanuta a Langleyho se problematice řízeného letu věnovala také celá řada dalších významných inženýrů, vědců a tvůrčích myslitelů, mezi něž patřili sir George Cayley, sir Hiram Maxim, vynálezce kulometu, Alexander Graham Bell či Thomas Edison. Žádný z nich však neuspěl. Hiram Maxim údajně utratil ze svých vlastních peněz 100 000 dolarů za gigantický parou poháněný bezpilotní létající stroj jen proto, aby jej posléze sledoval, jak se rozbíjí při pokusu o vzlet.

Francouzská vláda mezitím vynaložila podobnou sumu na parní létající stroj zkonstruovaný francouzským elektroinženýrem Clémentem Aderem. Jeho výsledky byly ale tak skličující, že došlo k opuštění celého projektu. Ader však ještě předtím stačil francouzštině věnovat slovo „avion“, sloužící k označení letounu.

Společně s náklady na letecké experimenty, rizikem pokořujícího selhání, zraněními a samozřejmě i smrtí zde navíc byla i nevyhnutelná vyhlídka na výsměch a označení za pomatence či blázna – k čemuž v mnoha případech existovaly celkem pádné důvody.

Nejrůznější samozvaní „dobyvatelé vzduchu“ a jejich podivné nebo pošetilé létající stroje, jak o nich pojednával tisk, totiž už více než padesát let – čili dlouho předtím, než se do celé záležitosti vložili bratři Wrightové – sloužili jako vytrvalý zdroj komického rozptýlení veřejnosti. V roce 1850 přišel jeden z francouzských vynálezců s důmyslným nápadem vycházejícím z židle, páru křídel připevněných k jeho zádům a rozměrného deštníku. (Zda deštník sloužil ve smyslu „stoupavosti“ nebo zastínění nebylo nikdy objasněno.) V 70. letech 19. století přišel jakýsi Charles Dyer z Georgie s létajícím zařízením ve tvaru kachny. V 80. letech popsala přehledná zpráva sanfranciských novin *Chronicle*, věnující se danému tématu, „ztřeštěnce do létajících strojů“ jako někoho, jehož bláznivost s postupujícím věkem neustále narůstá až do bodu „slabomyslnosti“.

Mezi propracovanějšími novými nápady, jejichž žádosti o schválení doslova zaplavily americký Patentní úřad, se objevil i gigantický, rybě podobný stroj nazvaný „aerostat“, s trupem z hliníkových plechů a ocasní částí ve tvaru vějíře. Podle *Washington Post*:

Trup nese pár křídel probíhajících po celé jeho délce, jejichž sklon je řízen kormidelním kolem tak, že toto vzdušné plavidlo je schopno libovolného stoupání i klesání. Je poháněno prostřednictvím řady explozí v zadní části, kde se malé nitroglycerinové kapsle automaticky plní do trychtýře otevírajícího se směrem vzad a jsou odpalovány pomocí elektřiny.

„Je nespornou skutečností,“ prohlašovaly *Washington Post* se vši rozhodností, „že člověk létat nemůže“.

Nic z toho, co se stalo předmětem výsměšných zpráv nebo ústních podání, však nevyvolalo takové obecné pobavení a nepřežívalo v paměti i citátech tak dlouho, jako komická báseň nazvaná *Dáreios Green a jeho létající stín* (*Darius Green and his Flying Machine*). Napsal ji populární autor J. T. Trowbridge, pocházející z Nové Anglie, a po dobu více než třiceti let se stala oblíbenou položkou při veřejném předčítání a recitálech u příležitosti rodinných sešlostí po celé zemi.

Dáreios byl přihlouplým farmářským hochem, který si lámal hlavu: „Vždyť pták, ten létat dovede, tak proč by se to nepovedlo mně? Snad modřenky či koňadry jsou v téhle věci chytřejší než my?“ Na půdě stodoly se pak v tajnosti pustil do práce.

... s náprstkem a nití.

S voskem a kladivem, přezkami a vruty,
se vším tím, s čím géniové kutí.

Dva netopýři jako vzor – zvláštní souputníci!

Pak kotlík s uhlím dřevěným

Bratři Wrightové

a s ním dva měchy foukající...
Kus drátu s párem deštníků mu stačí,
střecha kočáru zas ocas, křídla značí.
Část postroje a řemeny, i motouz přeci...
to vše a navíc další stovka věcí.

Dáreios následně se svým výtvozem vyletěl z půdy stodoly do vzduchu jen proto, aby se zřítíl dolů jako hromada „spletených motouzů, rozbitých vzpěr a křídel, létavic i jiných objektů a zřidel“. Poučení z příběhu znělo: „Drž se své sféry.“

Nic z výše uvedeného ani v nejmenším neodradilo a nezastrašilo Wilbura a Orvilla Wrightovy – stejně jako skutečnost, že neměli univerzitní vzdělání, formální technickou průpravu, postrádali zkušenosti se spoluprací s jinými (s výjimkou toho druhého), neměli žádné vysoko postavené přátele, žádné finanční podporovatele, neobdrželi žádné vládní dotace a disponovali pouze malým množstvím vlastních finančních prostředků. Odvahu jim nevzala ani naprosto reálná možnost, že by jednou mohli zahynout podobně jako Otto Lilienthal.

Samuel Langley ve svém článku v časopise *Cosmopolitan* několik let před Lilienthalovou smrtí zdůraznil, že těm, kdo jsou ochotni pokusit se létat, by měla být věnována pozornost a zájem, jakého se obvykle dostává lidem, kteří riskují své životy s užitečným záměrem. Z podstoupení právě takového rizika se však z důvodu věku omluvili jak Langley, tak Octave Chanute.

Co bylo neméně důležité, tehdejší doba byla plná vynálezů, technických zlepšení i přehrše nových myšlenek týkajících se všeho kolem. George Eastman představil svůj skříňkový fotoaparát „Kodak“. Isaac Merritt Singer prezentoval první elektrický šicí stroj. Otisova společnost nainstalovala v jedné z newyorských kancelářských budov první elektrický výtah na světě. V Americe se vyrobily také první holicí strojky, první pasti na myši i první automobily – to vše během zhruba deseti let od chvíle,

kdy Orville založil svou tiskárnu a Wilbur za sebou nechal období své dobrovolné izolace.

Navíc zde existovala i všudypřítomná atmosféra města, kde vynalézání a vyrábění věcí hrálo ve způsobu života ústřední roli. Podle amerického Patentního úřadu zaujímal Dayton přibližně v této době, tedy těsně před přelomem století, první místo v poměru zaregistrovaných nových patentů na počet obyvatel. Velké daytonské továrny a závody nadále rostly a vyráběly železniční vagóny, pokladny, šicí stroje i hlavně pušek a pistolí. (Jen pro představu, v areálu, který na délku měřil plných jeden a půl kilometru, produkovala Davisova společnost pro výrobu šicích strojů, *Davis Sewing Machine Company*, 400 šicích strojů denně.) Kromě nich tu byly také stovky menších obchodů a dílen, z nichž vycházely koňské chomouty, korzety, mýdlo, košile, košťata, kola k povozům, hrábě, pily, kartónové krabice, pивní sudy i pracovní obleky, o bicyklech nemluvě.

* * *

Ve svém dopise Smithsonianě nadaci Wilbur zmínil také zájem o ptáky. Napsal, že uskutečnění letu člověka je „pouze otázkou znalosti a zručnosti ve všech akrobatických úkonech“, přičemž ptáci byli „těmi nejdokonaleji vycvičenými gymnasty na celém světě... obzvláště příhodně uzpůsobenými ke svému dílu.“

Mezi materiály, které mu nadace poskytla, byl i anglický překlad knihy s názvem *L'Empire de l'Air* (*Vzdušná říše*), vydané v Paříži v roce 1881. Napsal ji francouzský statkář, básník a badatel v oboru letectví Louis Pierre Mouillard. Nic z toho, co Wilbur do té doby četl, na něj tolik nezapůsobilo. Ještě dlouho poté ji považoval za „jedno z nejpozoruhodnějších děl vzduchoplatecké literatury“, která byla kdy vydána. Pro Wilbura se létání stalo „posláním“ a Mouillarda, jednoho z velkých „misionářů“ této věci, vnímal jako „proroka volajícího v poušti, vyzývajícího okolní svět, aby se kál ze své nevíry v možnost létání člověka“.

Na začátku své *Vzdušné říše* Mouillard vyslovil předběžné varování, že je možné, aby jedince zcela ovládla myšlenka, že problematiku létání může vyřešit člověk. „Když tato myšlenka jednou pronikne do mozku, bez výjimky se jej zmocní.“

Po této zmínce Mouillard přikročil k líčení zázraku létajících stvoření, píše s nepokrytým evangelickým zanícením.

Ach, slepé lidstvo! Otevři své zraky a užíš miliony ptáků a myriády hmyzu roztínajících ovzduší. Všechna tato stvoření víří vzduchem bez sebemenší opory. Mnozí v něm plachtí, aniž by ztratili výšku, hodinu za hodinou, na nehybných křídlech bez jakékoli únavy. Poté, co spatříš tuto ukázkou poskytnutou zdrojem veškerého vědění, doznáš, že letectví je cestou, kterou je třeba se vydat...

Prostým sledováním s nejvyšší pozorností vůči tomu, jak tyto okřídlené kmeny uskutečňují své úkony, pečlivým přemítáním o tom, co jsme spatřili, a především úsilím správně pochopit *modus operandi* [způsob fungování] toho, co vidíme, potom zajistíme, že nesejdeme daleko z cesty, jež vede ke konečnému úspěchu.

Bylo nutné mít jen „dobrý zrak“ a vědět, jak s pomocí dalekohledu nebo triedru udržet v zorném poli ptáka letícího plnou rychlostí. Ještě důležitější ale bylo „znát, na co se dívat“.

Wilbur začal se sledováním ptáků na hrbolatém pruhu země nazvaném Pinnacles, táhnoucím se podél břehu řeky Miami směrem na jih od centra. V neděli si vyjížděl na kole, aby zde pozorováním trávil nemálo času takovým způsobem, jak kázal Mouillard.

Mouillard prožil velkou část svého života v Egyptě a Alžírsku, kde si zamiloval zejména majestátní, ve výšce se vznášející africké supy. Pozoroval jich sice celé tisícovky, avšak kdykoli mu jeden z nich přelétl vysoko nad hlavou, nedokázal se ubránit tomu, aby jej nesledoval s pocitem úžasu.

On ví, jak stoupat, jak se vznášet... jak bez námahy plout ve větru...
plachtí a neužívá žádné síly... místo svalů využívá větru...

Právě toto, tvrdil Mouillard, byl způsob létání, který „člověka dovede ke zdolání nezměrného prostoru“.

III.

Ve Wilburovi i Orvillovi už jejich sen pevně zapustil kořeny. Práce Lilienthala a Mouillarda, jak oba bratři později potvrzovali, je „nakazily svým neutuchajícím nadšením a netečnou zvědavost přetvořily v cílý pracovní zápal“.

Navrhli si a postavili svůj vlastní experimentální kluzák podobný létajícímu draku, přičemž do značné míry vycházeli z toho, co si přečetli, z poznatků, které získali pozorováním ptáků v letu, a co bylo důležité, také z času věnovaného promýšlení daného problému. Obeznamenali se i s jazykem aeronautiky – termíny používanými při vysvětlování četných faktorů souvisejících s dosažením „ekvilibria“ čili rovnováhy za letu, kde stabilita byla právě tak důležitá, jako při jízdě na kole. *Vztlak* vznikal při rychlejším proudění vzduchu přes horní plochu křídla, čímž tlak v jeho spodní části dosahoval vyšších hodnot. *Klopením* se rozumělo otáčení létajícího stroje okolo jeho bočné osy, dopředu i dozadu, nosem vzhůru a dolů. *Klonění* se používalo při vychýlení křídla na jedné nebo druhé straně nahoru a dolů, podobně jako u houpačící se lodi. *Zatáčení* se týkalo směru letu čili obrácení letounu tak, aby mířil nosem vlevo či vpravo.

Jak bratři pochopili, rovnováha byla veledůležitým činitelem. Nebylo obtížné vznést se do vzduchu, ale zůstat tam, a tudíž dospěli k závěru, že Lilienthalovým osudovým problémem byla nedostatečná míra ovladatelnosti. „Jeho neschopnost náležitě vyvažovat svůj stroj ve vzduchu“, jak napsal Orville. Švihat nohama nebo přesouvat váhu těla za letu jednoduše nestačilo.

Pozorování ptáků v letu Wilbura přesvědčilo, že využívají mnohem „pozitivnější a aktivnější metody, jak znovu nabýt rovnováhu“, než pilot pokoušející se posunout těžiště prostřednictvím vlastního těla. Napadlo ho, že pták nastavuje konce svých křídel tak, aby jedno z nich směřovalo nahoru ve stoupavém úhlu, druhé pak dolů v úhlu klesavém. Svou rovnováhu tedy kontroloval „zužitkováním dynamických reakcí vzduchu, namísto přesouvání váhy“.

Nejdůležitějším požadavkem proto nebyl stroj, ale umění. Létat bez znalostí *doplněných* uměním nebylo možné – tím už si byl Wilbur jistý – a zručnost se dostavovala jen se zkušenostmi. Konkrétně se zkušenostmi ve vzduchu. Spočítal, že za pět let, která Lilienthal věnoval kluzákům a létání na nich, strávil pouhých pět hodin skutečným létáním. To ani zdaleka nestačilo a neodpovídalo tomu, jak k dané věci hodlali přistupovat on s Orvillem.

* * *

Jednoho večera, stráveného doma v čísle 7 na Hawthorn Street, Wilbur uspořádal pro Orvilla, Katharine a Harriet Sillimanovou, Katharininu spolužačku z Oberlin College, která u nich pobývala na návštěvě, názornou ukázkou s pomocí lepenkové krabice, z níž předtím odstranil obě dna. Přitlačením na protilehlé konce krabice, horní a spodní, jim předvedl, jak lze deformovat čili „zakřivit“, zdvojená křídla kluzáku-dvouplošníku a nastavit tak jejich plochu proti větru v odlišných úhlech stejně, jako to dělali ptáci. Pokud by jedno z křídel stálo proti větru v úhlu větším než druhé, na daném konci by vznikl větší vztlak a kluzák by se naklonil a začal točit.

Se „zakřívováním křídel“ (*wing-warping*) Wilbur učinil nesmírně důležitý a zcela originální krok vpřed vstříc jejich cíli.

IV.

V létě roku 1899, v místnosti nad obchodem s koly, začali bratři stavět svůj první letoun – létajícího draka vyrobeného ze štípaného bambusu a papíru s rozpětím jednoho a půl metru. Byl to dvouplošník, se dvěma křídly umístěnými nad sebou, navržený podle konstrukce, kterou pro své kluzáky používal Octave Chanute a která měla podle všeobecného názoru letounu zajistit větší stabilitu. Křídla byla spojena na způsob příhradového nosníku, s kolmými vzpěrami z borového dřeva a křížujícími se dráty. Součástí byl i nápaditý systém šňůr, jímž operátor stojící na zemi – pomocí hůlek držených v obou rukou – ovládal zakřivení křídel.

Na začátku srpna Wilbur otestoval popsaný model na otevřeném poli za městem. Orville se z jakéhosi neznámého důvodu nemohl zúčastnit. Jedinými svědky tedy bylo několik malých chlapců. „Podle Wilburova popisu testů,“ napsal později Orville, „model... reagoval na zakřivení ploch okamžitě...“

Když manipulací hůlek připevněných k létacím šňůrám vychýlil horní plochu zpět, příd' stroje se obrátila dolů tak, jak bylo v úmyslu. Při letu střemhlav se ale vytvořil na létacích šňůrách průvěs, takže už ho nebyl schopen dále ovládat. Model se řítíl dolů tak rychle, že přítomní malí hoši se vrhli tváří k zemi, aby se vyhnuli srážce s ním...

Bratři však přesto měli pocit, že test naplno předvedl efektivitu jejich systému řízení a že nastal čas začít pracovat na kluzáku schopném unést člověka.

V dubnu 1900 bylo Wilburovi 33 let. O čtvrt roku později, v měsíci srpnu, oslavili své 29. a 26. narozeniny i Orville s Katharine. Jak Katharine s potěšením oznámila otci, k narozeninám jí „hoši“ věnovali bustu sira Waltera Scotta.

Vzhledem k tomu, že všichni tři už v této době pracovali, Katharine se rozhodla, že najme někoho, kdo by přes den docházel do domu na výpomoc. Carrie Kaylerové bylo čtrnáct let a byla stále tak malého vzrůstu, že pokud chtěla dosáhnout na plynovou lampu v kuchyni, musela se postavit na židli. Orville si ji kvůli tomu s největším potěšením dobíral, dokud neměla slzy na krajíčku a Wilbur neprohlásil: „Řekl bych, Orve, že to už asi stačilo.“

„Pan Orville pak okamžitě přestal,“ vzpomínala později. „Pan Orville vždy poslouchal pana Willa, ale *nikdy* nikoho jiného.“ Carrie Kaylerová měla zůstat součástí rodiny ještě téměř dalšího půl století.

13. května 1900 Wilbur napsal dopis Octavu Chanutovi – svůj první list tomuto vynikajícímu inženýrovi –, žádaje o radu ohledně místa, kde by mohl provádět letecké experimenty. Místa, kde neprší a kde není nevlídné počasí, a navíc, jak se vyjádřil, kde se dá počítat s postačujícím větrem o rychlosti přibližně 25 kilometrů za hodinu.

Jediné takové lokality, odpověděl mu Chanute, se nacházely v Kalifornii a na Floridě, obě ale „postrádají písčité vyvýšeniny“ vhodné k měkkým přistáním. Wilburovi by se možná dařilo lépe na pobřeží Jižní Karolíny nebo Georgie.

Bratři už předtím rozpoznali, že vítr je nezbytnou nutností. Pokud tedy měli vůbec někdy dosáhnout úspěchu ve svém předsevzetí, museli se naučit jeho způsobům – a to prostřednictvím vlastní zkušenosti.

V odpověď na dotaz, který Wilbur zaslal Meteorologickému úřadu Spojených států (*United States Weather Bureau*) ve Washingtonu ohledně převládajících povětrnostních podmínek po celé zemi, obdrželi obsáhlé záznamy o rychlosti větru v jednotlivých měsících na více než stovce stanic uvedeného úřadu. Stačilo jim to k tomu, aby soustředili svůj zájem na odlehlé místo na takzvaných Vnějších mělčinách (*Outer Banks*) v Severní Karolíně, nazvané Kitty Hawk, ležící zhruba 1 120 kilometrů od Daytonu. Do té doby se bratři vzdálili z rodného domu nejdále u příležitosti vyjíždky do Chicaga na Světovou („Kolumbovskou“) výstavu

v roce 1893, a třebaže na několika tábornických výletech už přespali „pod širákem“, nebylo to ničím v porovnání s podmínkami, které se daly očekávat u pobřeží Severní Karolíny.

Aby se ujistil, že Kitty Hawk je tou správnou volbou, Wilbur napsal také řediteli místní stanice Meteorologického úřadu, který jej uklidnil odpovědí obsahující informace o nepřetržitě vanoucích větrech a písčinych plážích. Pohled na mapu navíc jasně odhalil, že Kitty Hawk nabízí i veškerou osamělost, kterou by si jedinec mohl přát pro svou experimentální práci prováděnou v soukromí.

Další povzbuzující zprávy dorazily, když jim bývalý přednosta poštovního úřadu v Kitty Hawku, William J. Tate, zaslal 18. srpna 1900 dopis, v němž stálo:

Pan J. J. Doshier z místního Meteorologického úřadu mě požádal, abych reagoval na Váš dopis zaslaný jeho osobě ve vztahu k vhodnosti Kitty Hawku jakožto místa pro provedení experimentu s létajícím strojem atd.

V odpověď bych rád uvedl, že zde naleznete bezmála všechny typy terénu, které byste si mohli přát. Můžete například využít písčité pruhy země o rozměrech jeden a půl krát osm kilometrů s holým vrchem uprostřed, stoupajícím do výšky 25 metrů. V dohledu není žádný strom ani keř, který by narušoval rovnoměrnost proudění větru. Toto místo by, dle mého názoru, bylo skvělé. Naše větry jsou vždy neměnné a obvykle dosahují rychlosti mezi 15 a 30 kilometry za hodinu.

Dostat se sem je možné z Elizabeth City, N.C. (56 kilometrů odsud) lodí..., z Mantea 20 kilometrů odsud poštovní lodí každé pondělí, středu a pátek. Máme zde telegrafické spojení a každodenní poštovní službu. Ovzduší je zdravé. Můžete si najít dobré místo, kde postavíte svůj stan, a docházet na stravování do soukromé domácnosti; za předpokladu, že ve vaší skupině nebude

Bratři Wrightové

příliš mnoho lidí. Radil bych přicestovat kdykoli mezi 15. zářím a 15. říjnem. Nečekejte až do listopadu. Podzim je v listopadu už poněkud drsnější.

Pokud se rozhodnete vyzkoušet svůj stroj zde a přijedete, bude mi potěšením udělat pro vaše pohodlí a úspěch vše, co bude v mých silách, a ujišťuji vás, že pokud mezi nás přicestujete, naleznete zde pohostinné obyvatele.

Tím bylo ve smyslu dané záležitosti rozhodnuto. Volba padla na Kitty Hawk.

* * *

V posledních týdnech měsíce srpna bratři postavili kluzák se dvěma křídly ve skutečné velikosti, který měli v úmyslu složit dohromady v Kitty Hawku a nejprve s ním létat jako s drakem. Poté, pokud všechno dobře dopadne, chtěli létat i oni sami. Jeho rozpětí lehce přesahovalo 5 metrů. Celkové náklady na pořízení všech nutných dílů a součástí – žeber z jasanového dřeva, drátů a látky na pokrytí křídel – nepřesáhly 15 dolarů. Jedinou chybějící položkou zůstávaly dlouhé smrkové nosníky. Jak se ukázalo, sehnat je v Daytonu bylo zcela nemožné, Wilbur byl však přesvědčen, že je budou moci obstarat na východním pobřeží.

Všechno se následně spolu s nezbytnými nástroji a stanem zabalilo do beden k přepravě na východ. Wilbur měl vyrazit jako první a všechno náležitě uspořádat. Kvůli další výbavě a oblečení si vypůjčil Katharinin kufr a příruční zavazadlo. Nezapomněl ani na příklad, který ostatním zanechal Otto Lilienthal, a přibalil si s sebou i skříňkový fotoaparát se stativem.

Katharine jen stěží uvěřila, že má v úmyslu odjet tam, kam jí řekl. „Nikdy jsem o žádném takovém zapadlém místě neslyšela.“

Tam, kde větry vanou

*Jednu loď na východ, jinou zas na západ
ty samé větry budou teď hnát.*

*Ne však ty vichřice, leč plachty napjaté,
odhalí cestu, kterou se dát.*

Ella Wheelerová Wilcoxová, Větry osudu

I.

Legendární Vnější mělčiny, úzký řetězec písčných lavic a ostrovů chránících pobřeží Severní Karolíny před plnou silou Atlantického oceánu, se táhnou do vzdálenosti přesahující 280 kilometrů od Norfolku ve Virginii až po mys Cape Lookout. V roce 1900 zde nežil téměř nikdo jiný než rybáři se svými rodinami a ti, kdo pracovali pro Námořní záchrannou službu (*Life-Saving Service*). S pevninou je dosud nespojovaly žádné mosty. Na Vnější mělčiny se lidé dostávali na lodi, pokud bylo možné nějakou najít. Skoro jedinou známkou civilizace na Kitty Hawku byly čtyři záchranné služebny, rozmístěné s odstupem 10 kilometrů, a stanice Meteorologického úřadu. Nebyly tu žádné pravidelné cesty. Osamělou a nápadnou stavbou místního panorama byl nespořodě vyhlížející letní hotel v Nags Head.

Wilbur dorazil do Norfolku vlakem 7. září 1900, přibližně dvacet čtyři hodin poté, co odjel z Daytonu, a na noc se ubytoval v jednom z místních hotelů. Teplota v Norfolku vystoupala následujícího dne až na 37,5 °C, a vzhledem k tomu, že byl oblečený tak, jak byl (ve svém obvyklém tmavém obleku s košilí s vysokým límcem a vázankou), v důsledku horka skoro zkolaboval.

Navíc pořád potřeboval najít dlouhá smrková prkna, která byla nutná pro jeho „stroj“, a proto se vydal navštívit několik pil. Tam mu však řekli, že žádná nemají. Nakonec se tedy rozhodl pro dřevo bílé borovice, shromáždil vše potřebné a ve 4:30 nastoupil do vlaku do města Elizabeth City, ležícího 95 kilometrů směrem na jih, kde se řeka Pasquotank vlévá do zálivu Albemarle.

Když se pak v Elizabeth City dotazoval na nejlepší cestu, jak se dostat přes vodu do Kitty Hawku, nedočkal se ničeho jiného než jen prázdných pohledů. Zdálo se, že žádný z lidí, s nimiž hovořil, neví nic o takovém místě a nemá nejmenší tušení, jak se tam dopravit.

Trvalo mu další čtyři dny, než na pobřeží narazil na jakéhosi Israela Perryho, majitele lodi, který mu sdělil, že se narodil a vyrostl na Kitty Hawku, a souhlasil, že Wilbura převezme. Perry s sebou měl také přítele-pomocníka. Wilburův těžký cestovní kufr a nařezaná borová prkna měla přepravit nákladní loď, která jezdila jednou za týden.

Dostat se na škuner nejprve obnášelo cestu v malém lehkém člunu. Ten ale vypadal poněkud sešle a dosti do něj zatékalo. Když se Wilbur zeptal, jestli je bezpečný, Perry k němu na ujištěnou prohodil: „Hm, ten je bezpečnější než velká loď.“

Při neustálém vylévání vody po celých pět kilometrů se jim podařilo dostat na škuner, který byl doopravdy v ještě horším stavu. „Plachty se rozpadaly,“ napsal Wilbur, „lanová byla nanejvýš otřepená a trám kormidla zpola uhnulý. Kabina byla tak špinavá a prolezlá havětí, že jsem se jí vyhýbal od začátku až do konce.“

Celý den panovalo hezké počasí, avšak poté, co ze široké řeky Pasquotank vypluli do vod zálivu, se téměř setmělo a hladina byla o dost rozbouřenější, než předtím vyvozovali z mírného větru. Jak Israel Perry několikrát podotkl, byla očividně „trochu neklidná“. Před sebou měli cestu v délce 65 kilometrů.

Vítr se následně změnil a začal vát s rostoucí silou. Wilbur se později vyjádřil, že vlny, které teď dosahovaly poměrně vysoko, „bušily zespu-“

do lodi v silných nárazech a pohazovaly s ní nazpět zhruba stejně tak rychle, jako plula dopředu“. S plavbou po moři, natožpak po rozbourřeném, neměl vůbec žádnou zkušenost, bylo však jasné, že plavidlo s plochým dnem je do takových podmínek až žalostně nevhodné.

Kvůli zátěži způsobené nakláněním a kymácením se navíc v trupu lodi objevila díra a s vlnami rozbíjejícími se o příď bylo zapotřebí neustále odčerpávat vodu.

V 11 hodin vítr zesílil na vichřici a ta začala loď postupně zahánět stále blíže k severnímu břehu. Protože by ale pokus o obrat pravděpodobně způsobil převrácení, zdálo se, že nezbyvá nic jiného, než se pokusit obeplout maják u Severní řeky a skrýt se za jeho výběžkem.

Situace však náhle ještě nabrala na dramatickosti.

Přídová plachta se v mohutném poryvu odtrhla od ráhna a poletovala na závětrné straně se strašlivým rachotem. (...) Než jsme se dostali do polohy, která byla zároveň se špicí výběžku, dostavily se pochybnosti, zda budeme vůbec schopni maják obeplout... Úzkostné očekávání ukončil další praskot plátna. To se od ráhna odtrhla i hlavní plachta a začala se zuřivě zmítat ve vichřici.

Jediná šance, která jim teď zbývala, bylo stáhnout hlavní plachtu, nechat loď otočit zádí proti větru a s pouhou kosátkou přejet přímo přes písčnou lavici. Jak napsal Wilbur, na takovém moři to představovalo velmi nebezpečný manévr, nějakým způsobem se jim ale podařilo jej provést, aniž by se převrátili.

Perry oznámil Wilburovi, že na písčných lavicích by nepřistál ani za tisíc dolarů, a tak po zbytek noci zakotvili v Severní řece. Wilbur neměl žaludek na jídlo, které Perry možná schovával v podpalubí. Proto sáhl

po sklenici džemu, který mu Katharine zabalila do kabely, a natáhl se na palubě.

Uvést loď do pořádku tak, jak bylo v jejich silách, jim zabralo celou polovinu dalšího dne. Na cestu se znovu vydali až odpoledne a u Kitty Hawku vyhodili kotvu až v devět hodin večer. Wilbur opět přespal na palubě.

Na břeh se konečně dostal následujícího rána, 13. září, dva dny poté, co opustil Elizabeth City.

* * *

Nejprve zamířil do domu Williama Tatea, bývalého kithawského poštmistra, s nímž si předtím dopisoval.

Kitty Hawk tvořilo celkem 50 domů, z nichž bezmála všechny byla obydlí rybářů. Stejným způsobem se tři měsíce v roce – počínaje říjnem, kdy táhly ryby – živil i Tate, který později napsal: „Komunita na Kitty Hawku byla tehdy houževnatou rasou, z většiny pocházející ze ztroskotaných námořníků, jež bouře a neštěstí vyvrhlo na souš na pobřeží Severní Karolíny.“ On sám byl synem ztroskotaného Skota. Zdejší život, jak zdůraznil, ubíhal ve znamení „*dvojnásobného ODLOUČENÍ*“.

V domech nebylo příliš mnoho nábytku. Holá podlaha se udržovala v čistotě drhnutím bílým pískem. Rodiny získávaly většinu toho, co jedly, z malých zeleninových zahrádek, zatímco „muži“ lovíli vše, co jen mohli. Šaty se šily v ruce a téměř všichni si vystačili se dvěma či třemi oděvy – „jedny pro zvláštní příležitost“, jak se říkalo, „a potom jedny na jeden den a jedny na ten další“. Pošta chodila zhruba třikrát týdně. Děti chodily do školy přibližně tři měsíce v roce, a jak se zdálo, nikdo nevěděl, co jsou to prázdniny.

On a jeho žena Addie připravili návštěvníkovi vřelé přivítání, které mu slíbil, a Wilbur, jak Tate vzpomínal, „začal vyprávět historku naplněnou

strádáním“ o své cestě z Elizabeth City. „Byl tu zelenáčem a samozřejmě se chtěl podělit o svůj strastiplný příběh.“

Jeho barvitě líčení kymácející se lodi i vyprávění o tom, jak ho svaly v pažích bolely od toho, jak se držel, byly sice zajímavé, když se ale zmínil, že už 48 hodin se postí, takové okolnosti si žádaly okamžité nápravy. Proto jsme ho zakrátko usadili k vydatné snídani s čerstvými vejci, šunkou a kávou, a mohu vás ujistit, že si s nimi znamenitě poradil.

Když se pak Wilbur zeptal, jestli by bylo možné se u nich dočasně ubytovat, dokud nedorazí jeho bratr, Tateovi se omluvili a odešli záležitost projednat ve vedlejší místnosti, avšak s otevřenými dveřmi. Poté, co Wilbur uslyšel, jak Addie říká, že si není jistá, zda jejich dům bude stačit tak hezky oblečenému návštěvníkovi, vstoupil do dveří, aby jim sdělil, že mu bude dostatečně vyhovovat jakákoli forma ubytování, kterou mu budou moci poskytnout.

V dlouhém dopise svému otci Wilbur popsal domov Tateových jako jednoposchodový dům s trámovou konstrukcí bez nátěru, bez omítky na zdech, „zcela bez koberců, s málem nábytku a bez knih či obrazů“. V Kitty Hawku bylo takové bydlení nad průměr.

Pár mužů má našetřených tisíc dolarů, takové úspory ale nastrádají až za dlouhý život... Mám za to, že několik z nich vydělá dvě stě dolarů za rok. Jsou přátelští a sousedsky založení a myslím si, že opravdové strádání se mezi nimi objeví jen zřídka.

Kromě rybaření se pokoušeli pěstovat své vlastní fazole a kukuřici. Vzhledem k tomu, že kolem nebylo, dle všeho, nic jiného než písek, Wilbur považoval za zázrak, že jim vůbec něco vyroste.

Až do Orvillova příjezdu Wilbur pracoval na zřízení tábora na poměrně vysokém vršku vzdáleném necelý kilometr od domu Tateových, z něhož byl dobrý výhled na vodu. Po dokončení těchto prací začal připravovat kluzák, přičemž většinu úsilí věnoval změně rozpětí z 5,48 na 5,18 metru. Nepodařilo se mu totiž sehnat potřebné smrkové nosníky a musel se spokojit s náhradními z borového dřeva, které byly o 60 centimetrů kratší. V důsledku toho bylo zapotřebí zredukovat a přestít i látku na křídla – překrásný bílý francouzský satén. Ke splnění tohoto úkolu si od Addie Tateové vypůjčil šicí stroj. Takový, který se obsluhoval nožním pedálem.

V dalším dopise biskupovi se pokusil popsat, co vlastně takový kluzák obnáší. Zdůrazňoval, že nebude mít žádný motor, ale bude zcela záviset na větru, že hlavním cílem je vyřešit problém s rovnováhou a že přesně ví, čeho chce dosáhnout, a to jak stavbou kluzáku, tak ve smyslu výsledků očekávaných při nadcházejících testech. Všechny uvedené argumenty byly až pozoruhodně jasné a výstižné, a jak měl ukázat čas, jednalo se o ohromující příklad mimořádného nadání předvídatosti.

Svůj stroj jsem téměř dokončil. Nebude mít žádný motor a v pravém slova smyslu nemá ani létat. Jde mi pouze o to, abych prováděl experimenty a získal praxi s ohledem na vyřešení problému ekvilibria. Mám plány, u nichž chovám naději, že zdaleka předstihnou metody vyzkoušené předchozími experimentátory. Jakmile bude stroj za jakýchkoli podmínek pod náležitou kontrolou, dojde také k rychlému vyřešení problému s motorem. Selhání motoru pak bude namísto nešťastného pádu znamenat pouze pomalé klesání a bezpečné přistání.

Ekvilibrium – čili rovnováha – představovalo přesně to, co bylo zapotřebí pro jízdu na kole, a o tom on i Orville už něco věděli. Wilbur tušil, že se otec obává o jeho bezpečnost, a proto zdůraznil i to, že rozhodně

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.